

Aktuální stav poznání hradu Rabštejnka (okr. Chrudim) a jeho hmotné kultury

Martin Lacina – Jan Musil

Present state of knowledge on Rabštejnek Castle (District of Chrudim) and its material culture

Abstract: *The paper deals with the evaluation of an extensive collection of archeological finds acquired during rescue research of the Rabštejnek Castle (District of Chrudim) that have been taking place since 2013 within the project to stabilize and conserve the castle area in cooperation with the site's new owners.*

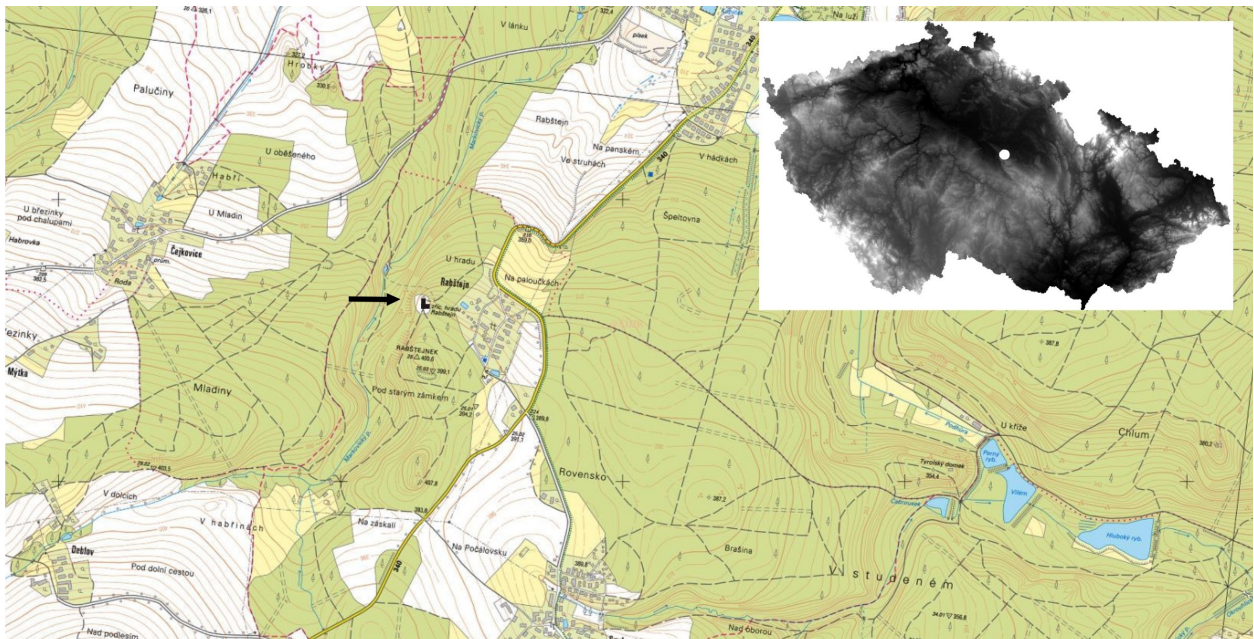
Key words: *Rabštejnek (District of Chrudim) – aristocratic castles – material culture*

Úvod

Zřícenina hradu Rabštejnek se nachází v bezprostřední blízkosti obce Rabštejn (k. ú. Smrkový Týnec, okr. Chrudim, Pardubický kraj) přibližně 6 km jihozápadním směrem od Chrudimi (obr. 1). Hrad stojí v členitém terénu v místech, kde se z rovinaté Východolabské tabule zvedají první výběžky Železných hor. Zhruba před šestnácti lety byla spuštěna nová vlna odborného zájmu o památku (shrnutí dosavadního bádání – Musil 2013; Baierl – Musil – Netolický 2015). V roce 2013 získal hrad nové majitele, kteří se rozhodli hradní zříceninu stabilizovat a zachránit. V důsledku toho byla odstartována další etapa výzkumu, zahrnující i terénní odkryv. Archeologické nálezy a situace z povrchových průzkumů a vlastních drobných záchranných archeologických výzkumů z let 2008–2018 včetně dosud nepublikovaných nálezů z let 2004–2007 byly vyhodnoceny v bakalářské práci M. Laciny (2019). Předložený příspěvek si klade za cíl seznámit s aktuálním stavem poznání. Do tohoto výčtu nebyl zařazen rozsáhlý soubor keramiky, který již byl detailně publikován (srov. Musil 2009; 2013), a proto není v předložené studii zahrnut.

Lokalizace a přírodní podmínky

I v tomto případě se poloha hradu přizpůsobila vhodné terénní situaci. Z geomorfologického hlediska sledované území náleží do Heřmanoměstecké tabule, součásti Svitavské pahorkatiny, která tvoří jihovýchodní kout České křídové tabule (Faltysová – Bárta edd. 2002, 22–24, 72–74; Baierl – Musil – Netolický 2015, 151). Relikty hradu se rozkládají na temeni oblé táhlé výšiny, které v místě hradního jádra přechází ve výraznější ostroh, obkroužený ze západní strany údolím Markovického potoka. Vlastní jádro hradu je položeno na nízkém nevýrazném křemencovém

Obr. 1. Rabštejnec (okr. Chrudim). Hrad na Základní mapě ČR 1:10 000. Zdroj ČUZK. – **Abb. 1.** Rabstein (Bez. Chrudim). Die Burg auf der Grundlandkarte der Tschechischen Republik 1:10 000. Quelle Tschechisches Vermessungs- und Katasteramt – unten weiter ČUZK.

skalisku ordovického stáří, předhradí a prostor zaniklého poplužního dvora pak na mírném svahu klesajícím jihovýchodním směrem. Hrad stojí na místě s takřka ideálním výhledem do přilehlé části podhůří Železných hor. Svoji polohou mohl kontrolovat nejen k němu náležející obce, ale i kraj západně od Chrudimi včetně samotného města a části tzv. Trstenické stezky směřující k Heřmanovu Městci, Čáslavi a Praze. Naopak při pohledu z nížiny nebyl hrad postavený lehce pod horizontem tak nápadný.

Stručné dějiny hradu

Kdy byl hrad přesně založen, není na základě kusých písemných zpráv jasné. Soudí se, že k tomu došlo v 1. polovině 14. století. Původní název hradu Rabštejn/Rabenstein odkazuje ještě k tehdy doznívající módní vlně německých názvů šlechtických sídel (základní přehled viz Baierl – Musil – Netolický 2015, 151–153). Později, ještě během středověku, se zřejmě díky jeho malé rozloze ujalo přízvisko Rabštejnec (např. 1446 a 1450; Teplý 1997, 39, pozn. 69 a 70 – zde odkazy na prameny). Jméno Rabštejn se udrželo po zániku hradu pro vesnici v sousedství, která je přímým pokračovatelem poplužního dvora před hradem (Teplý 1997, 39). V souvislosti s hradem bývá jako nejstarší majitel někdy zmiňován dosti neurčitě „*Mathiae de Rabstein*“ (více o této osobě – Richter 2012, 11–14; Baierl – Musil – Netolický 2015, 151), jehož vlastnický vztah k Rabštejnkou není ovšem písemnými prameny spolehlivě doložen.

V pozdějších zprávách je jako nejstarší doložený majitel hradu zmiňován na sklonku 14. století Jetřich či Ješek z Orle a Rabštejna¹, který je poprvé přímo uveden k roku 1404. Jetřich patrně krátce poté umírá, neboť v roce 1405 byla v Chrudimi a ve Vysokém Mýtě svolána na jeho statky královská odúmrť. Není bez zajímavosti, že Jetřich z Orle ručil 12. října 1404 za známého místního lapku Ješka z Popovce. Na základě tohoto svědectví můžeme tedy shodně s J. Teplým (1997, 39) předpokládat Jetřichovo působení v Ješkově bojové družině. J. Teplý (1997, 39–40) jde však dále a na základě znění zápisu ve dvorských deskách z roku 1405 (AČ XXXV, č. 10, 420)

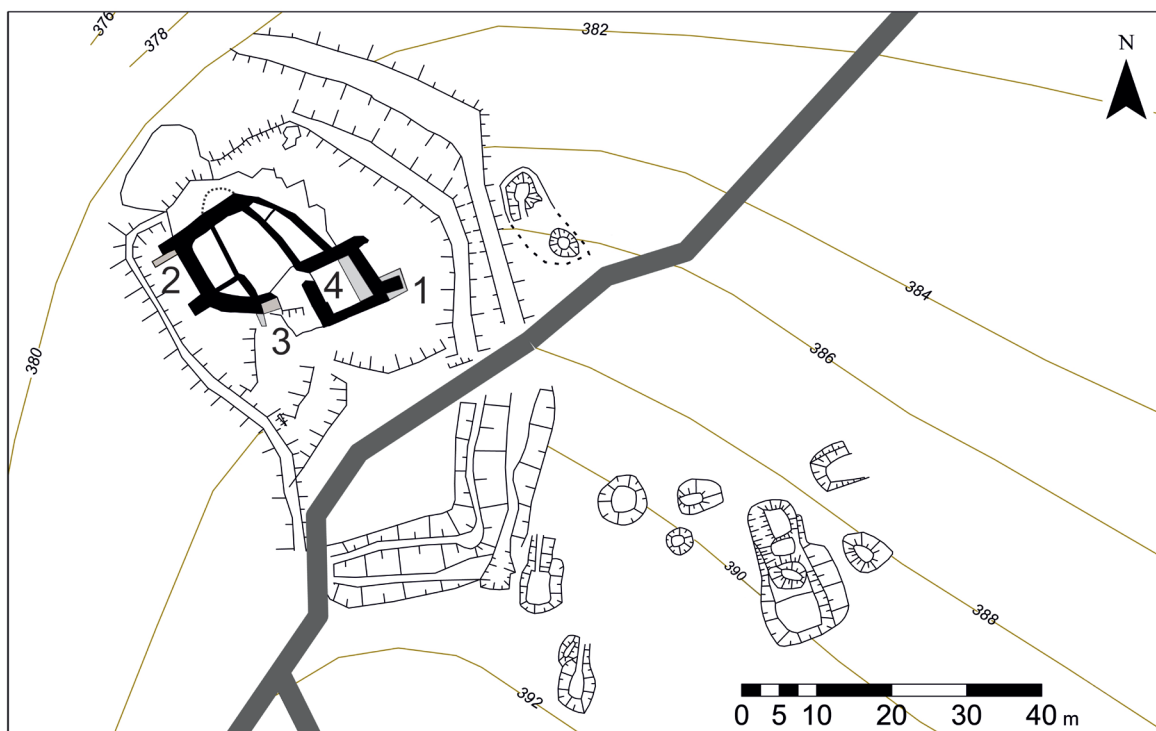
vypracoval hypotézu o smrti Jetřicha při násilném zániku hradu, který ovšem nemá odraz v archeologických pramenech. Panství nabyt i přes odpor zbylých příslušníků rodu Matěj Holec z Nemošic (AČ XXXV, č. 11, 421). Ještě roku 1410 máme zprávu o Anně, Jetřichově vdově (AČ XXXV, č. 29, 432). O osudech hradu za husitských válek se nedochovaly žádné zprávy, víme jen, že se vrátil zpět do držení rodu z Orle. Patrně roku 1430 prodává Aleš z Orle hrad i s poplužním dvorem Hertvíkovi z Ostružna (Sedláček 1882, 144). Nicméně do desek zemských byla tato transakce vložena až roku 1437, a to již za Viléma z Ostružna. Ten je jako Vilém z Rabštejnka uváděn i na čáslavském sněmu v roce 1440 (AČ I, č. 3, 255). Vilém dlouho hrad nevlastnil a roku 1450 jej prodal Vaňkovi z Vlkanova (AČ III, č. 569, 547). V roce 1454 po smrti Jana zvaného Těchlovec připadl hrad jako odúmrtí na královskou komoru a Ladislav Pohrobek jej daroval Petrovi Kdulincovi z Ostroměře a Vilémovi z Dřele (AČ III, č. 630, 555). Od konce 15. století drželi hrad Šárovcové ze Šárova, kteří jej roku 1540 prodali městu Chrudim. Chrudimští jej však nepodrželi dlouho, pro účast ve stavovském povstání roku 1547 přišla Chrudim i o toto panství a hrad se opět dostal do rukou královské komory. Ještě v listopadu téhož roku byl prodán a dostal se do držení pánů z Pernštejna. V roce 1548 hrad s pustým poplužním dvorem prodal Jan z Pernštejna Heřmanu Lhotskému ze Zásmuk (AČ XX, č. 539, 524). Nakonec jej roku 1575 koupil Bohuslav Mazanec z Frymburka. Roku 1585 se Rabštejnek poprvé připomíná jako pustý (Sedláček 1882, 146). Rabštejnské zboží často střídalo majitele a v polovině 18. století bylo připojeno k nasa-vrckému panství. Koncem 18. století jej získali po hrabatech ze Schönfeldu knížata z Aueršpergu. Za knížete Františka Josefa byly mezi lety 1858 až 1872 zříceniny starého hradu romanticky upraveny (Sedlák 1959, 217; Kyncl 2010; Lacina 2019, 27). Po roce 1945 připadly auersperské statky státu. Podstatnou změnou k lepšímu byl prodej hradu do soukromého vlastnictví MUDr. M. Gregorovi, V. Novákovi a A. Sýkorovi, kteří od roku 2014 pracují na stabilizaci hradního zdiva (Baierl – Musil – Netolický 2015, 150, 153).

Popis hradu

Hradní jádro tvoří srostlice budov uzavřených do nevelkého nepravidelného polygonálního útvaru, přičemž rozmístění budov a jejich tvar byl determinován jejich umístěním na křemencové skalce, která člení hradní jádro do dvou výškových úrovní. Kolem staveb, které jsou rozloženy v prostoru hradního jádra, koluje dodnes řada dosud nevyjasněných otázek, které vyplývají převážně ze značné torzovitosti zchovalých zbytků zdiva a známek vnitřního členění objektů. Vzhledem k minimálním rozměrům jádra se dá předpokládat snaha stavitele stavět hradní budovy vícepatrové, neboť samotný součet ploch uvažovaných přízemních prostor nemohl poskytovat hradnímu pánovi dostatečný obytný komfort.

Centrální stavbu představovala hranolová čtyřboká věž o rozměrech cca 9x9 m, umístěná v jihovýchodním nároží jádra a založená na úbočí skaliska. Východní stěnu věže zajišťovala dvojice opěrných pilířů s částečně vzájemně provázaným zdivem². Pozůstatky špalety vstupních dveří indikují polohu vstupu u severozápadního nároží věže. Zdivo věže nebylo stavebně provázáno s navazujícím zdivem obvodové hradby. Věž plnila pravděpodobně funkci hlavní obytné a zároveň strážní a obranné stavby hradu, neboť byla postavena přesně ve směru nejschůdnější přístupové strany. Většinou proto bývá řazena k stavebnímu typu obytných věží – donjonů, jejichž obliba vrcholila v období vlády Karla IV. Dnešní stav neumožňuje stanovit jak výšku věže, tak i počet pater, jejich funkci a dispoziční řešení.

Na věž ze západní strany navazovala snad krátká hradební zeď, spojující věž s protilehlým objektem – tzv. jihozápadním palácem. V této hradbě byl prolomen prostor pro vstup do hradního jádra. Místo dnešního vstupu do hradního jádra bylo dříve považováno za prostor propojující hradní parkán se sklepením pod jihozápadním palácem. Vlastní vstup do hradu byl pak situován

Obr. 2. Rabštejnec (okr. Chrudim). Zaměření hradu a hospodářského zázemí. 1) sonda 1/2014, 2) sonda 2/2014, 3) sonda 3/2014, 4) sonda 4/2017. Upraveno podle Baierl – Musil – Netolický 2015. – **Abb. 2.** Rabstein (Bez. Chrudim). Die Vermessung der Burg und ihrem wirtschaftlichen Untergrund. 1) Sonde 1/2014, 2, 3) Sonde 3/2014, 4) Sonde 4/2017. Bearbeitet nach Baierl – Musil – Netolický 2015.

výše na přilehlém skalisku pod donjonem (Sedláček 1882, 143; Sedlák 1959, 219). Přesná podoba původního vstupního objektu zůstává do dnešních dnů záhadou, hypoteticky se předpokládá existence branského útvaru. Hlavním a jediným komunikačním prostorem hradu bylo velmi stísněné nádvoří, dělené skálou do dvou výškových úrovní. Jihozápadní palác tvořila plošně nejrozsáhlejší stavba nepravidelného půdorysu položená na hraně svahu nad údolím Markovického potoka. Ze strany svahu byl tento objekt staticky zajištěn dvojicí opěrných pilířů, jejichž zdivo vykazuje obdobně jako přilehlé zdivo hradby mezi pilíři přítomnost druhotně zazděných architektonických článků³. Z hlediska dispozice se předpokládá minimálně dvoupodlažní stavba, přičemž stanovení přesného počtu pater není opět dodnes upřesněno. Stanovení konkrétního rozložení vnitřních prostor zásadním způsobem znemožnila vestavba romantického letohrádku v 19. století. Ve spodní části jednoho z okenních otvorů byly objeveny zbytky špalety původního štěrbinového střílnovitého okénka. I díky tomuto zjištění se dá o dnešní „přízemní“ úrovni uvažovat jako o původním suterénním prostoru jihozápadního paláce.

Nejvíce nejasností zatím panuje u druhé budovy, pracovně označované jako severní palác, stojící v protilehlém severovýchodním nároží a spolu s donjonem tvořící horní úroveň hradního jádra. Jedná se o poměrně úzkou budovu, položenou na nejvyšším místě hradního skaliska, která na jižní straně bezprostředně navazuje na věž, k níž je přiložena na spáru. Případnou interpretaci znesnadňuje fakt, že se jedná o nejhůře zachovalou stavbu v prostoru hradního jádra. Tím pádem jsou veškeré úvahy o jejím prostorovém a funkčním uspořádání v dnešní době jen velmi obtížně řešitelné. Hradní jádro na severní straně uzavírala půlkruhová, ve starší stavební fázi dovnitř otevřená hradební bašta spojená s přilehlými budovami krátkými úseky hradeb. Relikty bašty vzaly za své při větrné smršti Kyril.

Celý obvod hradního jádra obkružovala v nepatrném odstupu nízká zděná parkánová hradba, v severozápadním nároží z obou stran přiléhající k výběžku skály. Na jižní a jihovýchodní straně navazovala parkánová hradba na opevnění předhradí, které je dochováno jen jako terénní vlna. Předhradí, které patrně představovalo hlavní komunikační a hospodářský areál hradu, bylo tvořeno plochou tvaru lehce nepravidelného obdélníka předstupující asi o 30 m před areál hradního jádra. Opevnění předhradí z východní a jižní strany doplňoval předložený nepřilíhající hluboký příkop a val. Další menší příkop odděloval předhradí od vlastního jádra, do něhož se nejspíše vstupovalo po dřevěném můstku. Vstup do předhradí byl patrně obrácen směrem k jihu, kde se předpokládá prostá kulísavá brána. Podoba, rozsah a rozložení zástavby předhradí nejsou dosud díky minimu získaných poznatků a dochovaných stavebních relikvií známy. Z náznaků je možno usuzovat, že zdejší zástavba byla patrně dřevěná (srov. Baierl – Musil – Netolický 2015, 156).

V jihovýchodním sousedství předhradí se nalézají relikty budov poplužního dvora, tvořícího další část hospodářského zázemí hradu (detailně Baierl – Musil – Netolický 2015, 157–159).

Archeologické nálezy

Naprostá většina archeologických nálezů pochází z povrchových průzkumů. Celkem bylo zpracováno 823 ks nálezů o celkové hmotnosti 24475 g. Hlavní složku souboru tvoří zlomky keramiky (510 ks, 6508 g) a kachlů (146 ks, 4447 g). Dále jsou v souboru zastoupeny předměty a jejich zlomky ze železa (82 ks, 3570 g) a barevných kovů (3 ks, 22 g), zlomky stavební keramiky (8 ks, 4927 g), architektonických článků (2 ks, 2384 g), skla (7 ks, 46 g), mazanice (9 ks, 91 g), zvířecích kostí (45 ks, 1629 g), omítky/malty (8 ks, 842 g) a dalších materiálových skupin (3 ks, 9 g).

Keramika

Nejlépe uchopitelný a datovatelný je soubor nalezené keramiky. Keramiku lze na základě makroskopicky postižitelných vlastností⁴ rozčlenit do 37 základních keramických technologických tříd⁵, které mají rovněž chronologický význam (Frolík – Musil – Sigl s. d.). Typologie okrajů byla převzata podle třídění M. Zápotockého (1978, Obr. 5), pro radélkovou výzdobu bylo užito typáře J. Musila (2009, 50).

Nejstarší zjištěnou složku představuje kovově lesklé keramické zboží (Ra37) s hnědočervenou barvou lomu a výrazně leštěným povrchem, který byl vyráběn jako nápodoba kovových nádob. Dalšími výraznými znaky jsou jednodušší profilace i tvary okrajů těchto nádob. Analogických nálezů je dosud z území České republiky známo jen několik, konkrétně z Krašovic u Sedlčan, zaniklého středověkého městečka v poloze Sekanka u Davle, Týnec nad Sázavou a Volyně (Hejna 1983, 416). V rámci východních Čech se jedná o první nález svého druhu. V rabštejnském souboru je zastoupen jedním zlomkem jednoduchého zaobleného okraje poháru (typ 112 – 1x; obr. 12:3). Tuto keramiku je možné datovat do 2. poloviny 13. století.

Na konec 13. a do 1. poloviny 14. století je možné zařadit tmavší hnědošedé a šedohnědé obtačené keramické zboží (Ra27 – 85 ks, 896 g). Zastoupena je jak kuchyňská, tak i stolní keramika. Okraje hrnců zastupují jednoduchý slabě rozšířený okraj s oblou vnější plochou (typ 142 – 1x; obr. 4:10), římsovitý okraj s konvexní vnitřní plochou a s oble prožlábnutou vyšší vnější plochou (typ 223 – 1x; obr. 6:4), deriváty nepravého okruží (typ 371 – 7x; obr. 5:6, 6:2,6,14,17, 7:1, 9:8; typ 374 – 1x; obr. 6:10; typ 385 – 1x; obr. 5:10) a ovalený okraj (typ 431 – 1x; obr. 6:11). Pokličky jsou zastoupeny jedním jedincem s okrajem oblým zesíleným (typ Pk13 – 1x; obr. 6:12). U džbánů nalezneme okraje jednoduché (typu D121 – 1x) a varianty zduřelého okraje (typ D311 – 1x; obr. 6:1; typ D312 – 1x; obr. 4:5). Keramika byla zdobena převážně oběžnou šroubovicí (12x), pouze v jednom případě se setkáváme se šroubovicí vývalkovou. S tímto keramickým zbožím se

na Chrudimsku setkáváme poměrně běžně. Nalezneme ho v Chrudimi samé (KT 230 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), na hradě Košumberk (tamtéž), v areálu zaniklého benediktinského kláštera v Podlažicích (KT Podlažice 15 – tamtéž) či v zaniklé vsi Bolešov (Bolešov 4 – Musil – Netolický 2012) nebo na tvrzi Stoupec (KT Stoupec 5 – Musil – Netolický 2013).

Do 1. poloviny 14. století je možné zařadit i hrubé světle hnědé a hnědočervené keramické zboží Ra33. V souboru je zastoupeno zlomkem okraje zásobnice nalezené v sektoru S6 (1ks, 156 g). Jedná se okraj zásobnice s širokou horní plochou (typ 251, obr. 5:1). K jeho výzdobě bylo užito oběžné šroubovice. Toto zboží je registrováno i v chrudimském městském prostředí (KT 233 – Frolík – Musil – Sigl s. d.).

Obecně do 14. století lze zařadit obtáčené keramické zboží tmavých tónů (Ra30 – 9ks, 217 g). Evidované zlomky pocházejí z kuchyňské keramiky, v jednom případě byla zjištěna oběžná šroubovice. Na jiných místech Chrudimska ho doposud neregistrujeme. Do stejného časového úseku spadá hnědošedé zboží s kožovitým povrchem a slídou na povrchu (Ra35 – 10ks, 277 g). Zlomky pocházejí z kuchyňské keramiky, ve dvou případech byla zjištěna oběžná a v jednom vývalková šroubovice. Toto zboží registrujeme ve Filištínské a Hradební ulici v Chrudimi (KT CRF 12; 212 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), v Lažanech (KT Lažany 1 – tamtéž), na hradě Košumberku (tamtéž), v areálu zaniklé vsi na břehu Sečské přehrady (KT Seč 5 – Musil 2019) a v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro1 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Do stejného časového úseku s přesahem do 1. poloviny 15. století spadá výskyt 5 keramických tříd. Pouze na Rabštejnku doposud registrujeme šedobéžové obtáčené zboží (Ra3 – 43 ks, 878 g), jež reprezentují zlomky jak kuchyňské, tak i stolní keramiky. Mezi okraji hrnců se vyskytnou varianty jednoduše profilované (typ 142 – 1x; obr. 11:8) a deriváty nepravého okruží (typ 371 – 3x; obr. 11:4,6,10; typ 385 – 4x; obr. 11:2,3,5,11). Pokličky jsou v souboru zastoupeny oblým zesíleným (typ Pk13 – 1x; obr. 5:4) a šikmo seříznutým okrajem s dovnitř rozšířenou okrajovou plochou (typ Pk21 – 1x; obr. 8:7). Doklady stolní keramiky představuje okraj džbánu ve formě vysokého okruží (typ D542 – 1x; obr. 8:6). Tato keramika je převážně nezdobená, pouze v pěti případech je doložena oběžná a ve třech vývalková šroubovice.

Z technologického hlediska další obtáčené hnědobéžové zboží (Ra6 – 9 ks, 932 g) se rovněž mimo Rabštejnek na Chrudimsku nevyskytuje. V souboru je zastoupeno blíže neurčitelnými zlomky kuchyňské keramiky, k jejichž výzdobě bylo užito oběžné šroubovice (3x).

Technologicky vyspělejší je šedohnědé vytáčené keramické zboží (Ra1 – 5 ks, 36 g), které je zde zastoupeno pouze kuchyňskou keramikou. Z hlediska profilace je registrován jednoduchý okraj hrnce (typ 142 – 1x; obr. 6:8). V prostoru Chrudimska doposud další doklady tohoto zboží chybí.

Pouze s kuchyňskou keramikou se setkáváme i v případě černošedého vytáčeného zboží (Ra2 – 11 ks, 67 g). Z hlediska okrajové profilace byl zjištěn kyjovitý okraj hrnce (typ 851; obr. 4:16) a šikmo seříznutý okraj pokličky (typ Pk22; obr. 4:4). Pouze jeden zlomek nesl výzdobu v podobě oběžné šroubovice. Přítomnost tohoto keramického zboží máme doloženu na hradech Oheb a Nové Hrady (KT Oheb 8; NH14 – Frolík – Musil – Sigl s. d.).

V rámci vytáčeného oxidačního zboží s přetaženým krupičkovým povrhem (Ra36 – 4 ks, 39 g) byly registrovány jednoduše profilované (typ 142 – 1x; obr. 10:4) a ovalené okraje (typ 431 – 1x; obr. 6:16). Jeden zlomek nesl stopy transparentní glazury. Toto výrazné oxidační keramické zboží má na Chrudimsku poměrně četné zastoupení. Známe jej jak ze samotné Chrudimi (KT CRF 18; 218 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), tak i z areálů hradů Nové Hrady (KT NH13 – tamtéž), Oheb (KT Oheb 6 – tamtéž) a Košumberk (tamtéž), z prostoru zaniklé vsi na břehu Sečské přehrady (KT Seč 6 – Musil 2019) a z okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro14 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Ve 2. polovině 14. století nastupuje datační výskyt dalších 8 keramických tříd, koncem jejich výskytu je pak 1. polovina 15. století. První z nich je hrubší oxidační zboží (Ra9 – 14 ks, 171 g), které je v souboru zastoupeno zlomky kuchyňské a technické keramiky. Kuchyňskou keramiku zde reprezentuje okraj hrnce v podobě šikmo vytaženého přehnutého oblého okraje s plochou spodní plochou (typ 735 – 1x; obr. 4:1) a okraj mísy v podobě vodorovného plochého okraje s rovně seříznutou vnější plochou (typ M111 – 1x; obr. 3:2). Doklad technické keramiky představuje oblý zesílený jednoduchý okraj kahánku (typ Kh11 – 1x; obr. 4:7). Na trojici nalezených zlomků byla identifikována oběžná šroubovice. Analogické nálezy jsou z regionu známy z Chrudimi (KT 220 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), Lažan (KT Lažany 7 – tamtéž), na hradě Košumberku (Musil 2018, 82) a na Nových Hradech (KT NH3 – Frolík – Musil – Sigl s. d.).

Oranžové obtáčené zboží (Ra12 – 6 ks, 127 g) zastupují zlomky kuchyňské i stolní keramiky, okraje nádob zde však nejsou zastoupeny. V jednom případě bylo zaznamenáno užití vývalkové šroubovice. Analogické nálezy pocházejí z hradu Košumberk (Musil 2018, 82). Další minimálně zastoupenou technologickou skupinou je béžové oxidační zboží (Ra13 – 1 ks, 6 g) představující zástupce kuchyňské keramiky, přičemž okraje nádob opět nebyly registrovány. Analogické nálezy na Chrudimsku dosud schází. Obdobná situace se týká i zastoupení bělošedého redukčního zboží (Ra15 – 2 ks, 6 g), které reprezentuje kuchyňskou keramiku, mj. i skrze okraj hrnce v podobě derivátu nepravého okruží (typ 371 – 1x; obr. 6:3). V rámci Chrudimska se dosud jedná o ojedinělý nálezový soubor.

Minimální zastoupení má rovněž oxidační kožovité zboží (Ra16 – 1 ks, 23 g) představované zlomkem patrně kuchyňské keramiky. Analogické nálezy jsou v rámci regionu doloženy v Chrudimi (KT 219 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), na hradech Nové Hradě (KT NH10 – tamtéž), Žumberk (KT Žumberk 16 – tamtéž), Košumberk (tamtéž) a Strádov (KT Strádov 5 – Musil 2014d), na velitelském stanovišti obléhatelů v podhradí hradu Lichnice (KT P003 – Frolík – Musil 2013), v Podlažicích (KT Podlažice 1 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), v Lažanech (KT Lažany 5 – tamtéž), z prostoru zaniklé vsi na břehu Sečské přehrady (KT Seč 9 – Musil 2019) a v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro12 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881). Shodné zastoupení zlomkem patrně kuchyňské keramiky má i hnědobéžové oxidační zboží (Ra20 – 1 ks, 7 g), u kterého zatím na Chrudimsku postrádáme analogické nálezy.

Více je v souboru zastoupeno šedobéžové oxidační zboží (Ra31 – 12 ks, 460 g), které je reprezentováno zlomky kuchyňské, stolní, i zásobní keramiky. Mezi nálezy kuchyňské keramiky byly registrovány hrnce a mísy. Okraje hrnců zastupují deriváty nepravého okruží (typ 371 – 3x; obr. 10:1,2,7) a okraje ovalené (typ 411 – 1x; obr. 12:4). Mísa je doložena šikmo dovnitř seříznutým slabě zesíleným okrajem (typ M711 – 1x; obr. 10:9). Stolní keramiku zastupuje okraj džbánů v podobě jednoduchého přímého okraje (typ D121 – 1x; obr. 12:6). Zásobní keramika je zastoupena okrajem zásobnice s širokou horní plochou (typ 251 – 1x; obr. 10:3). Ve dvou případech bylo zaznamenáno užití oběžné šroubovice. V rámci regionu Chrudimska byly analogické nálezy registrovány v Chrudimi (KT CRF14; 214 – Frolík – Musil – Sigl s. d.) a na hradě Košumberk (tamtéž).

Poslední technologickou keramickou skupinu z výše uvedeného časového intervalu představuje světle šedé slídnaté zboží typu Zbyslavce (Ra34 – 12 ks, 127 g), kterou reprezentují zlomky kuchyňské keramiky, jmenovitě okraje hrnců v podobě jednoduchého okraje (typ 142 – 1x; obr. 9:7) a derivátu nepravého okruží (typ 371 – 1x; obr. 6:9) a okraj mísy v podobě vodorovného plochého okraje (typ M111 – 1x; obr. 5:2). Ve dvou případech bylo opět zaznamenáno užití oběžné šroubovice. Zlomek výdutě nádoby, nalezený při výkopu sondy 4/2017 uvnitř donjonu ve vrstvě suti k. 4102 (obr. 8:2), vykazuje stopy po sekundárním obroušení (nástroj pro vyčiňování kůží či hrnčířská čepel?). Po technologické stránce se jedná o vyspělé zboží z větší části vytáčené

na rychlém hrnčířském kruhu, které patrně produkovaly městské dílny snad z okruhu Čáslavi, Chotěboře či Ledče nad Sázavou. Shodná keramika byla ve větší míře získána při záchranném archeologickém výzkumu Východočeského muzea v Pardubicích ve Zbyslavci (Cejpová 2008, 312), v menší míře z neznámé ZSV pod Sečskou přehradou (KT Seč 2 – Musil 2007; 2019), z nedalekého hradu Ohebu (KT Oheb 10 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), ze ZSV Bolešov (KT Bolešov 3 – Musil – Netolický 2012), a dále je zastoupena v Chrudimi, v Hradební ulici (KT 232 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), v souboru keramiky z podlažického klášterišť (KT Podlažice 6 – tamtéž) a v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro9 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Do období 1. poloviny 15. století spadá výskyt oxidačního zboží s mikroskopickým ostřivem (Ra32 – 7 ks, 46 g). Zboží je reprezentováno zlomky kuchyňské keramiky, konkrétně okraji hrnců v podobě jednoduchého okraje (typ 111 – 1x; obr. 5:8) a derivátu nepravého okruží (typ 381 – 1x; obr. 5:9). V oblasti Chrudimska jsou analogické nálezy známy z Chrudimi (KT 231 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), z hradů Košumberk (tamtéž) a Strádov (KT Strádov 16 – Musil 2014d), z velitelského postavení oblátek v podhradí hradu Lichnice (KT P008 – Frolík – Musil 2013), z prostoru zaniklého tvrziště Stoupec (KT Stoupec 6 – Musil – Netolický 2013), z prostoru ZSV Bolešov (KT Bolešov 6 – Musil – Netolický 2012) a z okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro5 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Keramiku 15. století reprezentuje redukční zboží s písčitém ostřivem (Ra26 – 22 ks, 156 g), jehož zlomky spadají do kategorie kuchyňské keramiky. Zařaditelné tvary zlomků zastupují okraje hrnců v podobě jednoduchých slabě rozšířených okrajů s oblou vnější plochou (typ 142 – 2x; obr. 5:14). Zboží je převážně nezdobené, pouze po jednom případě registrujeme oběžnou a vývalkovou šroubovici. Toto zboží bychom našli v Chrudimi (KT CRF 15; 215 – Frolík – Musil Sigl s. d.), na Košumberku (tamtéž), v Lažanech (KT Lažany 4 – tamtéž) nebo v prostoru zaniklé vsi na břehu Sečské přehradě (KT Seč 8 – Musil 2019).

Průběžně do období vrcholného středověku je možné zasadit specifickou keramiku severomoravského výrobního okruhu (srov. Goš 2007; Ra14 – 18 ks, 671 g). V rámci popisovaného souboru je zastoupena převážně zlomky kuchyňské, resp. zásobní keramiky. Okraje těchto zásobních hrnců jsou profilovány v podobě derivátů nepravého okruží (typ 371 – 2x; obr. 8:5, 12:1; typ 372 – 1x; obr. 6:13; typ 387 – 1x; obr. 9:1) a okruží (typ 524 – 1x; obr. 9:9). Z výzdobných motivů byla v jednom případě doložena oběžná šroubovice. Popisované zboží patří v rámci Chrudimska mezi hojně zastoupené technologické skupiny, jejíž nálezy jsou známy z Chrudimi (KT 224 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), z areálu klášterišť v Podlažicích (KT Podlažice 8 – tamtéž) a z hradů Košumberka (tamtéž), Nových Hradů (KT NH8 – tamtéž), Ohebu (KT Oheb 5 – tamtéž), Žumberku (KT Žumberk 14 – tamtéž) a Strádova (KT Strádov 2 – Musil 2014d). Mimo jiné obchod s tímto zbožím dokládají i písemné prameny. Z roku 1486 máme doklad prodeje výrobků z Loštic a Ledče nad Sázavou na chrudimském trhu (Nekuda – Reichertová 1968, 25).

Obdobně jako předchozí keramická třída je datačně zařaditelné i světlé červeně malované zboží (Ra18 – 4 ks, 40 g), které bylo současně vyráběno na různých místech naší republiky (srov. Gabriel – Smetana 1983). V popisovaném souboru byly rozpoznány pouze zlomky kuchyňské keramiky, kterou reprezentuje okraj hrnce v podobě jednoduchého okraje (typ 151 – 1x; obr. 6:15). Mimo torza červené malby bylo zaznamenáno užití oběžné šroubovice (1x) i vývalkové šroubovice (1x). I toto keramické zboží bylo na Chrudimsku velmi oblíbené. Nalezneme ho v Chrudimi (KT CRF 13; 213 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), Lažanech (KT Lažany 12 – tamtéž), v Trhové Kamenici (KT TK3 – tamtéž), v Rozhovicích (Frolík 1984, obr. 29; 30:2), v Hrochově Týnci (KT HT 12 – Frolík – Stránská – Švédová 2018), v Bolešově (KT Bolešov 2 – Musil – Netolický 2012), či na klášterišti v Podlažicích (KT Podlažice 2 – Frolík – Musil – Sigl s. d.). Z hradního prostředí

zmiňme Košumberk, Nové Hrady, Oheb, Žumberk (KT NH2; Oheb 3; Žumberk 7 – tamtéž) a Strádov (KT Strádov 14 – Musil 2014d).

Do datačního rozmezí 15.–16. století je možné zařadit v rámci nálezového souboru nejhojněji zastoupené šedé redukční zboží (Ra4 – 126 ks, 1018 g), které masově produkovaly městské hrnčířské dílny. V rámci souboru je zastoupena keramika kuchyňská, stolní i technická. Kuchyňskou keramiku zastupují hrnce. Pestrá je i škála profilace okrajů, zastoupeny jsou okraje jednoduché (typ 111 – 1x; obr. 4:9; typ 112 – 3x; obr. 9:3, 11:9; typ 141 – 1x; obr. 6:7; typ 142 – 1x; obr. 9:6), deriváty nepravého okruží (typ 371 – 4x; obr. 3:3,12, 5:5, 7:4; typ 392 – 1x; obr. 7:9; typ 393 – 1x; obr. 7:11), okraje ovalené s vnitřním prožlabením (typ 444 – 1x; obr. 7:7), okruží (typ 521 – 1x; obr. 7:8), varianty okrajů přehnutých (typ 731 – 2x; obr. 4:2, 11:7; typ 735 – 1x; obr. 10:8), zavínutých a kyjovitých (typ 831 – 2x; obr. 3:4,12; typ 832 – 1x; obr. 3:5; typ 833 – 1x; obr. 5:12; typ 835 – 1x; obr. 4:6; typ 852 – 1x; obr. 3:10). Stolní keramika je reprezentována džbány. Setkáváme se s okrajem v podobě nízkého okruží se žebrem na vnější ploše (typ D521 – 1x; obr. 5:8) a středního okruží se žebrem na vnější ploše (typ D522 – 1x; obr. 9:2). Technickou keramiku zastupuje kahan s okrajem v podobě jednoduchého oblého zesíleného okraje (typ Kh11 – 1x; obr. 3:6).

V rámci výzdoby zlomků nádob bylo rozpoznáno několik typů radélkové výzdoby (Zápotocký 1978, typ 02 – 2x; obr. 4:13; Zápotocký 1978, typ 11 – 1x; obr. 3:9; Zápotocký 1978, typ 25 – 1x; obr. 10:5; Zápotocký 1978, typ 28 – 1x; obr. 3:8; Musil 2009, typ 2220 – 1x; obr. 7:10; Musil 2009, typ 2410 – 1x; obr. 3:11). Radélko doplňuje oběžná (6x) a vývalková šroubovice (2x), popř. jednoduchá rytá vlnice (1x). Toto městskými dílnami produkované zboží se na Chrudimsku vyskytuje masově. Rozsáhlé soubory pocházejí z Chrudimi (KT CRF 17; 217 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), z klášterišť v Podlažicích (KT Podlažice 7 – tamtéž), Kovářova (KT Kovářov 1 – tamtéž), Lažan (KT Lažany 13 – tamtéž), Trhové Kamenice (KT TK4 – tamtéž), z hradů Košumberk (tamtéž), Nové Hrady (KT NH4 – tamtéž), Oheb (KT Oheb 4 – tamtéž), Žumberk (KT Žumberk 1 – tamtéž) a Strádov (KT Strádov 8 – Musil 2014d), z velitelského postavení obláhatelů v podhradí hradu Lichnice (KT P001 – Frolík – Musil 2013), z Hrochova Týnce (KT HT 8 – Frolík – Stránská – Švédová 2018), z Bolešova (KT Bolešov 5 – Musil – Netolický 2012), zaniklé vsi na břehu Sečské přehrady (KT Seč 3 – Musil 2019) a z okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro4 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Do stejného datačního rozpětí jako v případě šedého redukčního zboží je možné zařadit i světle hnědooranžové oxidační zboží (Ra24 – 43 ks, 338 g), které zahrnuje zlomky kuchyňské i stolní keramiky. Kuchyňská keramika je tvořena zlomky z hrncovitých nádob, z hlediska okrajové profilace zde nalezneme okraje jednoduše profilované (typ 111 – 1x; obr. 6:5; typ 112 – 1x; obr. 3:3), přehnuté (typ 731 – 1x; obr. 8:1) a zavínuté (typ 833 – 1x; obr. 7:6). Stolní keramika je zde reprezentována pouze džbány. U džbánů se setkáváme s jednoduchými okraji (typ D111 – 1x; obr. 9:5; typ D131 – 1x; obr. 8:3), zduřelými plynule nasazenými okraji (typ D311 – 1x; obr. 9:4) a středního okruží se žebrem na vnější ploše (typ D522 – 1x; obr. 3:1). Z výzdobných motivů se v rámci tohoto zboží objevují příklady radélkové výzdoby (Zápotocký 1978, typ 18 – 1x; obr. 9:4; typ 24 – 1x; obr. 8:1), dále byly identifikovány příklady užití oběžné (6x) a vývalkové šroubovice (1x). V jednom případě byla zaznamenána úprava povrchu prostřednictvím transparentní glazury. Mimo areál hradu nebyla přítomnost zlomků této keramické třídy dosud na Chrudimsku zaznamenána.

Nastupující raně novověkou keramickou produkcí konce 15. a 1. poloviny 16. století je specifické hnědočerveně transparentně glazované zboží typu Husova ulice (Frolík – Sigl 1990; Musil 2009; Ra8 – 42 ks, 336 g), které v souboru zastupují zlomky kuchyňské i stolní keramiky. Kuchyňskou keramiku reprezentují hrncovité nádoby, zlomky trojnožek a mísy. Z hlediska okrajové profilace u hrnců nalézáme okraje jednoduše profilované (typ 142 – 3x; obr. 5:7, 10:11), přehnuté

oblé (typ 731 – 1x; obr. 5:3), zavínuté a kyjovité (typ 831 – 1x; obr. 4:15; typ 832 – 1x; obr. 9:10; typ 851 – 1x; obr. 4:17; typ 852 – 2x; obr. 7:2–3), u nás nalézáme okraje vodorovné obloukovité (typ M231 – 1x; obr. 7:5). V rámci stolní keramiky byly registrovány zlomky okraje poháru (typ 441 – 1x; obr. 8:4), džbánu (typ 521 – 1x; obr. 4:3) a zlomek z těla miniaturní nádoby. Výzdoba se sestávala z oběžné (11x) a vývalkové šroubovice (2x). Analogické nálezy jsou v rámci regionu známy z výzkumů v Chrudimi (KT 226 – Frolík – Musil – Sigl s. d.; včetně eponymního nálezu – srov. Frolík – Sigl 1990), v areálech hradů Košumberk (Frolík – Musil – Sigl s. d.), Nové Hrady (KT NH5 – tamtéž) a Žumberk (KT Žumberk 4 – tamtéž) a při výzkumu v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro15 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Novověkou keramickou produkcí 16. a 17. století zastupují v nálezovém souboru další dvě keramické třídy. Glazované oxidační zboží s převážně oranžovou barvou lomu a žlutou transparentní glazurou (Ra25 – 5 ks, 27 g) reprezentují zlomky pravděpodobně kuchyňské keramiky, přičemž okraje nádob nebyly registrovány. V jednom případě byla registrována jednoduchá rytá linie. V oblasti Chrudimska jsou obdobné nálezy známy z Chrudimi (KT 311 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), z areálů hradů Košumberk (tamtéž) a Žumberk (KT Žumberk 20 – tamtéž) a z okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro20 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

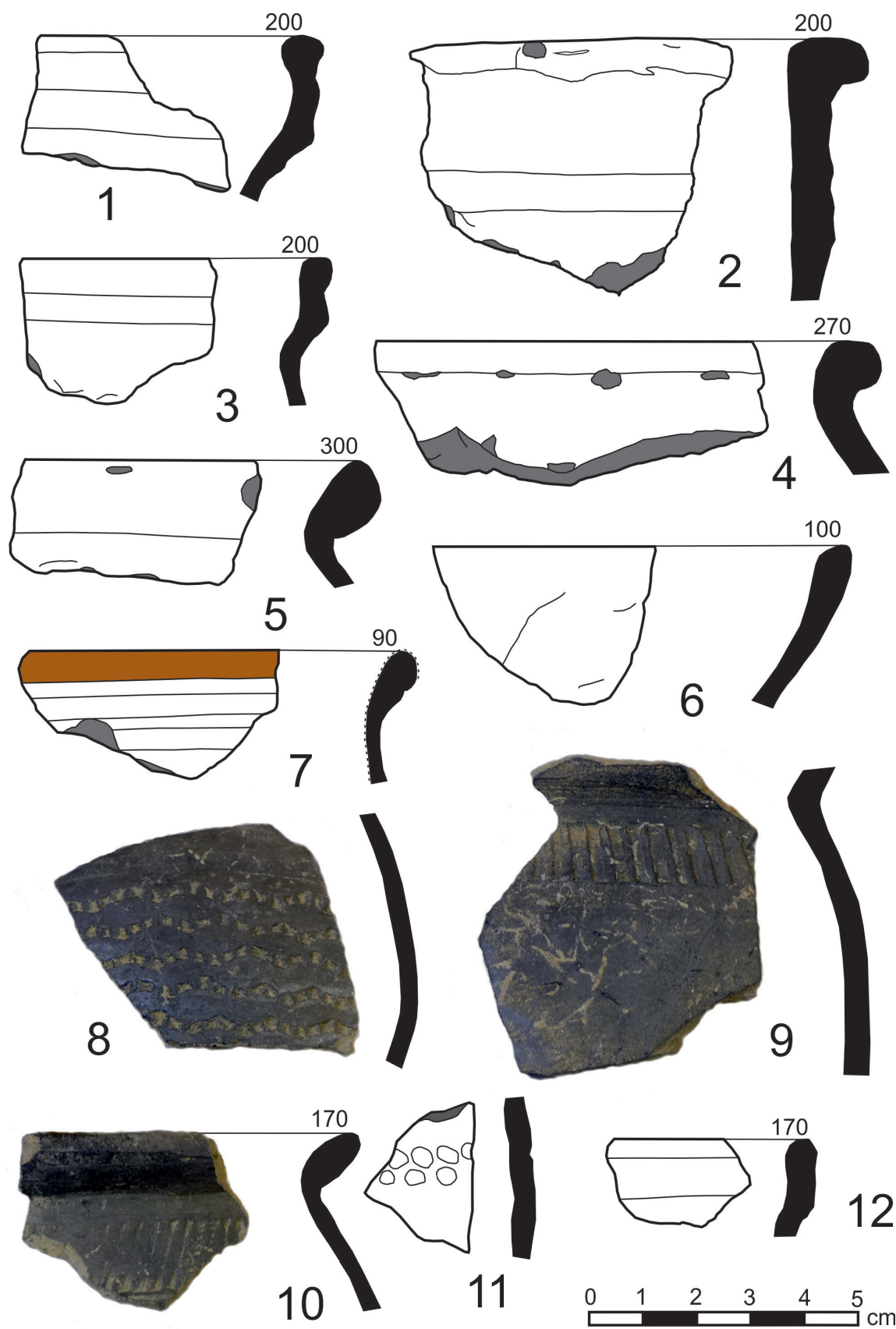
Technologicky blízké předchozí keramické třídě je glazované oxidační zboží s převážně bílou barvou lomu (Ra28 – 10 ks, 147 g), které zastupují zlomky pravděpodobně kuchyňské keramiky. Okraje nádob opět nebyly v rámci souboru registrovány. Výzdobné motivy reprezentují doklady užití oběžné šroubovice (1x) a vývalkové šroubovice (1x), samozřejmostí je u tohoto keramického zboží přítomnost povrchové úpravy formou glazury převážně žluté barvy. V regionu registrujeme analogické nálezy v Chrudimi (KT 312 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), v areálech hradů Košumberk (tamtéž) a Žumberk (KT Žumberk 10, Žumberk 11 a Žumberk 15 – tamtéž), v Trhové Kamenici (KT TK5 – tamtéž), v prostoru zaniklé vsi na břehu Sečské přehrady (KT Seč 4 – Musil 2019) a v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro7 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

Nejmladší složkou nálezového souboru je zboží s opakní manganovou glazurou (Ra29 – 1 ks, 7 g), které je možno datovat do 17. až 18. století. Nalezený zlomek reprezentuje kuchyňskou keramiku v podobě kyjovitého plynule nasazeného okraje hrnce (typ 851 – 1x; obr. 4:11). K uložení muselo dojít v době, kdy byl hrad již pustý. Analogické nálezy jsou doloženy v Chrudimi (KT 314 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), na hradě Košumberk (tamtéž) a v okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro21 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881). Technologicky je zároveň toto zboží blízké nálezům zlomků z Podlažic (KT Podlažice 18 – Frolík – Musil – Sigl s. d.).

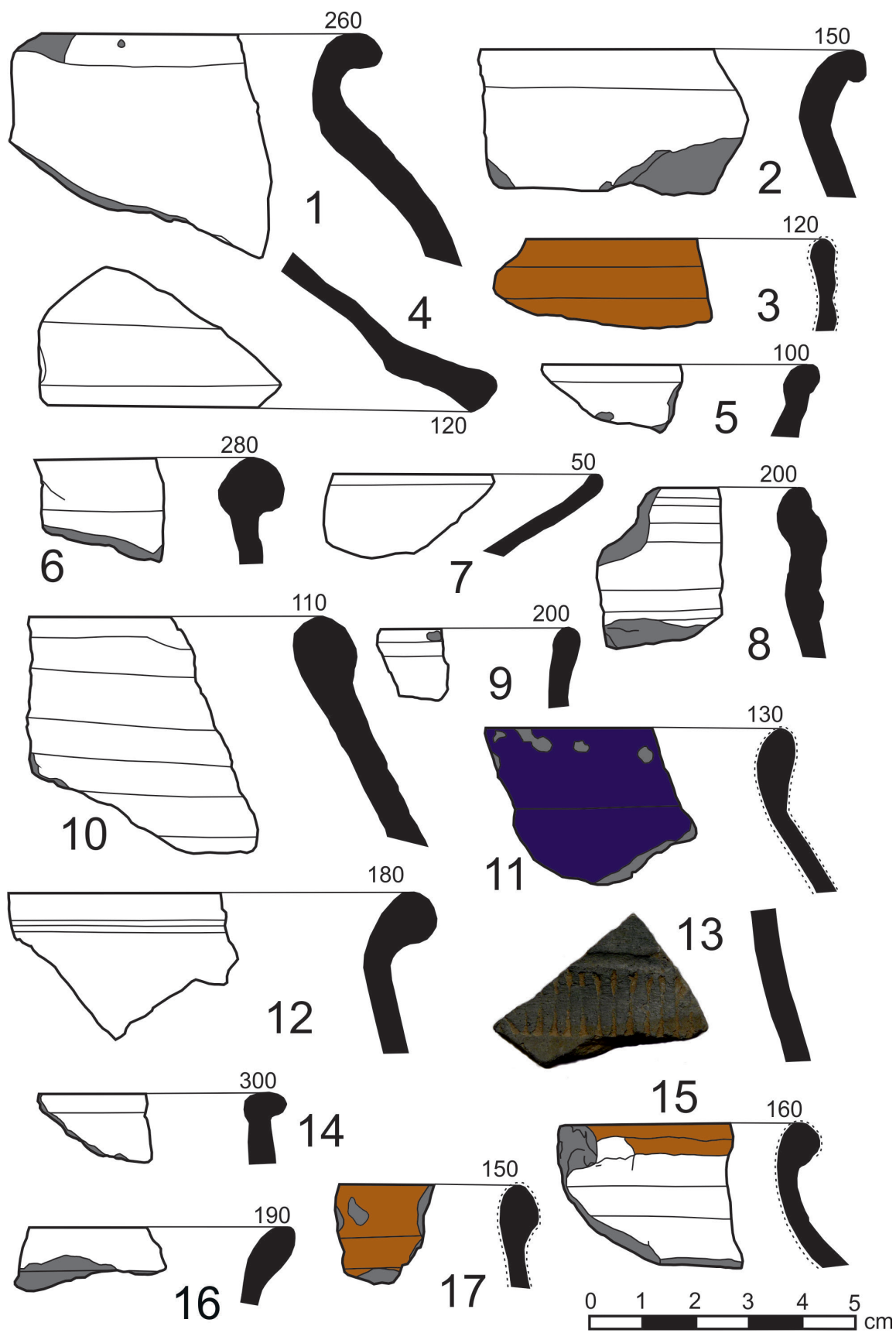
Kachle

S kamnářskou produkcí se v souboru pojí celkem tři keramické třídy. První z nich je vizuálně totožná se skupinou Ra25, přičemž je v rámci kachlů reprezentována zlomkem stěny nádobkového kachle s pravoúhlým ústím (1 ks, 9 g; obr. 13:6). Zlomek je opatřen záchytnou šroubovicí, vnitřní povrch je opatřen žlutohnědou transparentní glazurou. Analogický zlomek byl objeven na hradě Rychmburku (k. ú. Předhradí) v roce 2001 (Frolík 2003, 17). Zlomek je možné datovat do období konce 14. – 1. poloviny 15. století. Zároveň je možné jej ve shodě s interpretací rychmburského nálezu určit jako pravděpodobný import z německých oblastí.

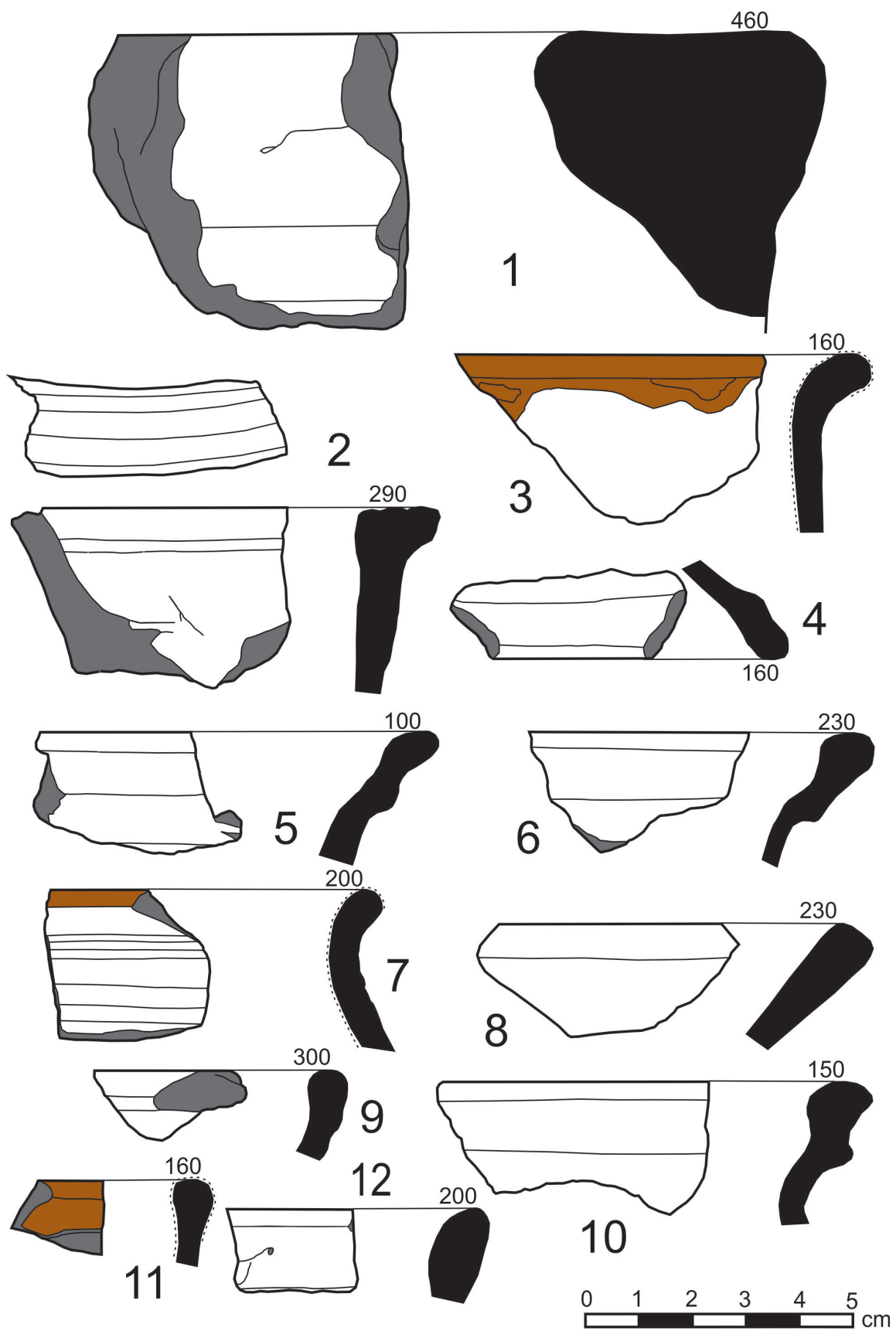
Nejpočetněji zastoupenou keramickou třídou kachlů představuje Ra11 (128 ks, 3982 g). Přičemž v rámci třídy registrujeme jak kachle komorové (94 ks, 3123 g), tak i kachle nádobkové s pravoúhlým ústím (34 ks, 863 g). Analogie nalezneme v Chrudimi (KT 222 – Frolík – Musil – Sigl s. d.), z klášterišť v Podlažicích (KT Podlažice 16 – tamtéž), z areálů hradů Košumberk (tamtéž), Nové Hrady (KT NH1 – tamtéž) a Oheb (KT Oheb 2 – tamtéž) a z okolí Ronova nad Doubravou (KT Ro25 – Malina – Musil – Netolický 2019, 877–881).

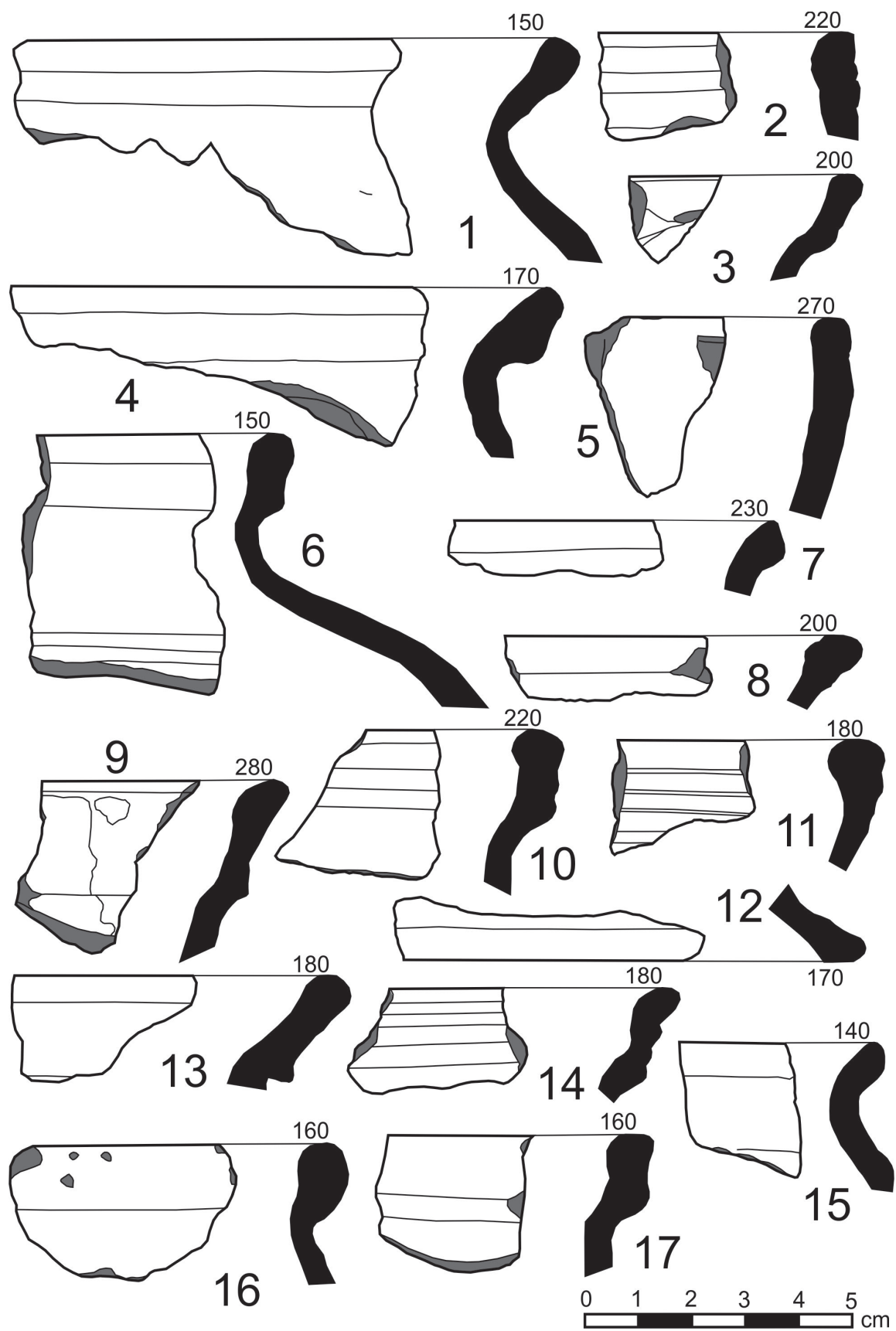
Obr. 3. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 3.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

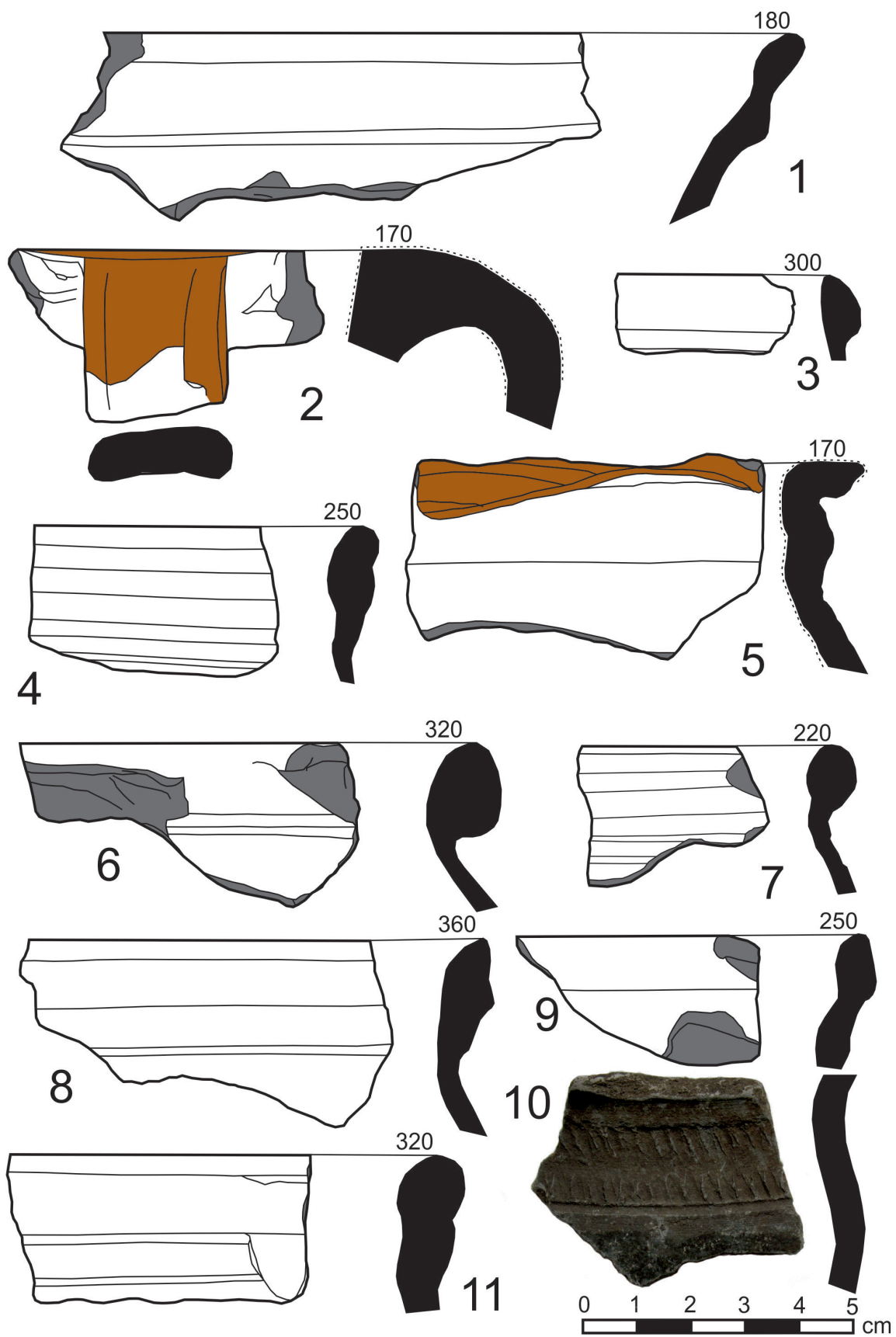
Obr. 4. Rabštejnek (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 4.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

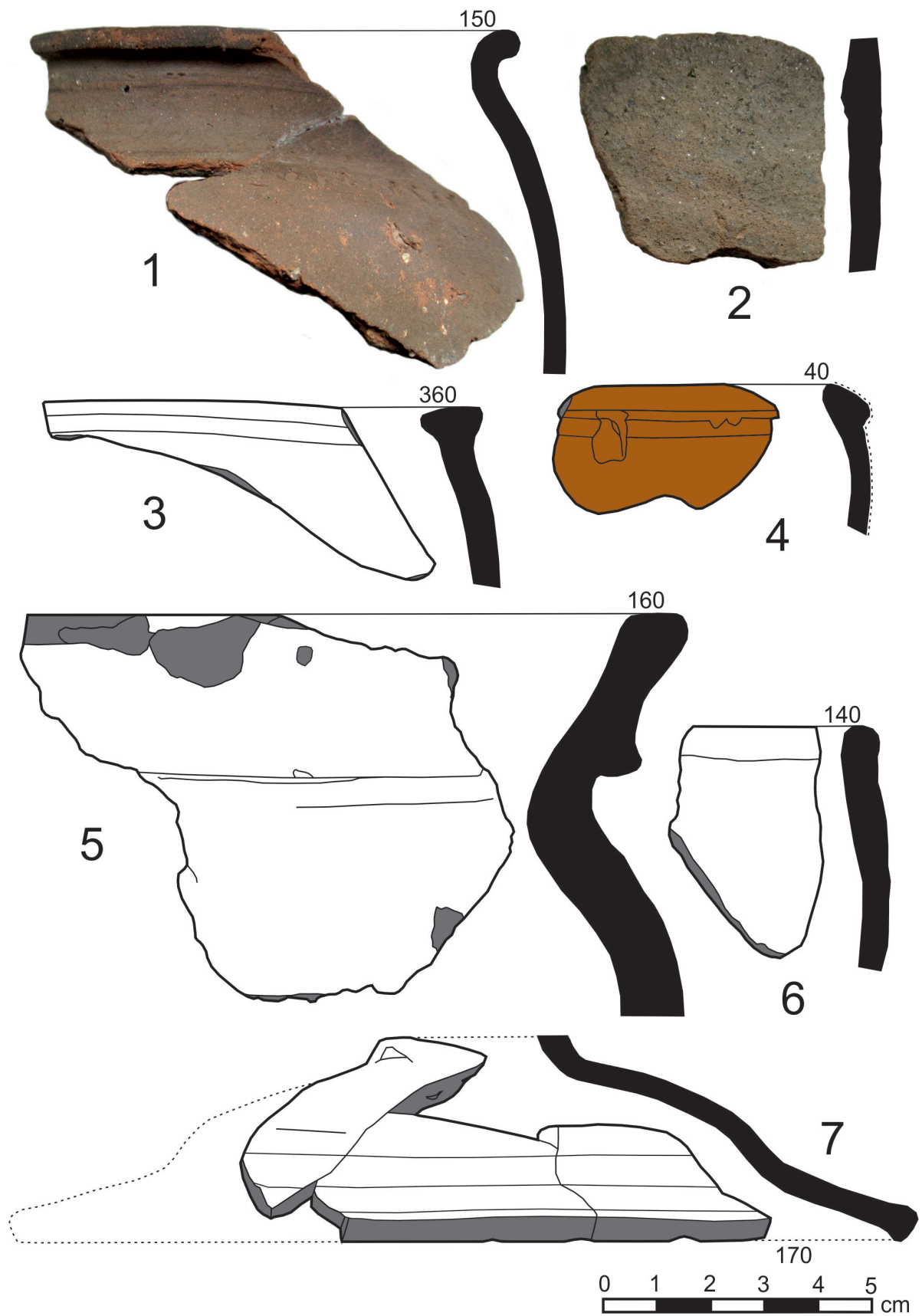
Obr. 5. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 5.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 6. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 6.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

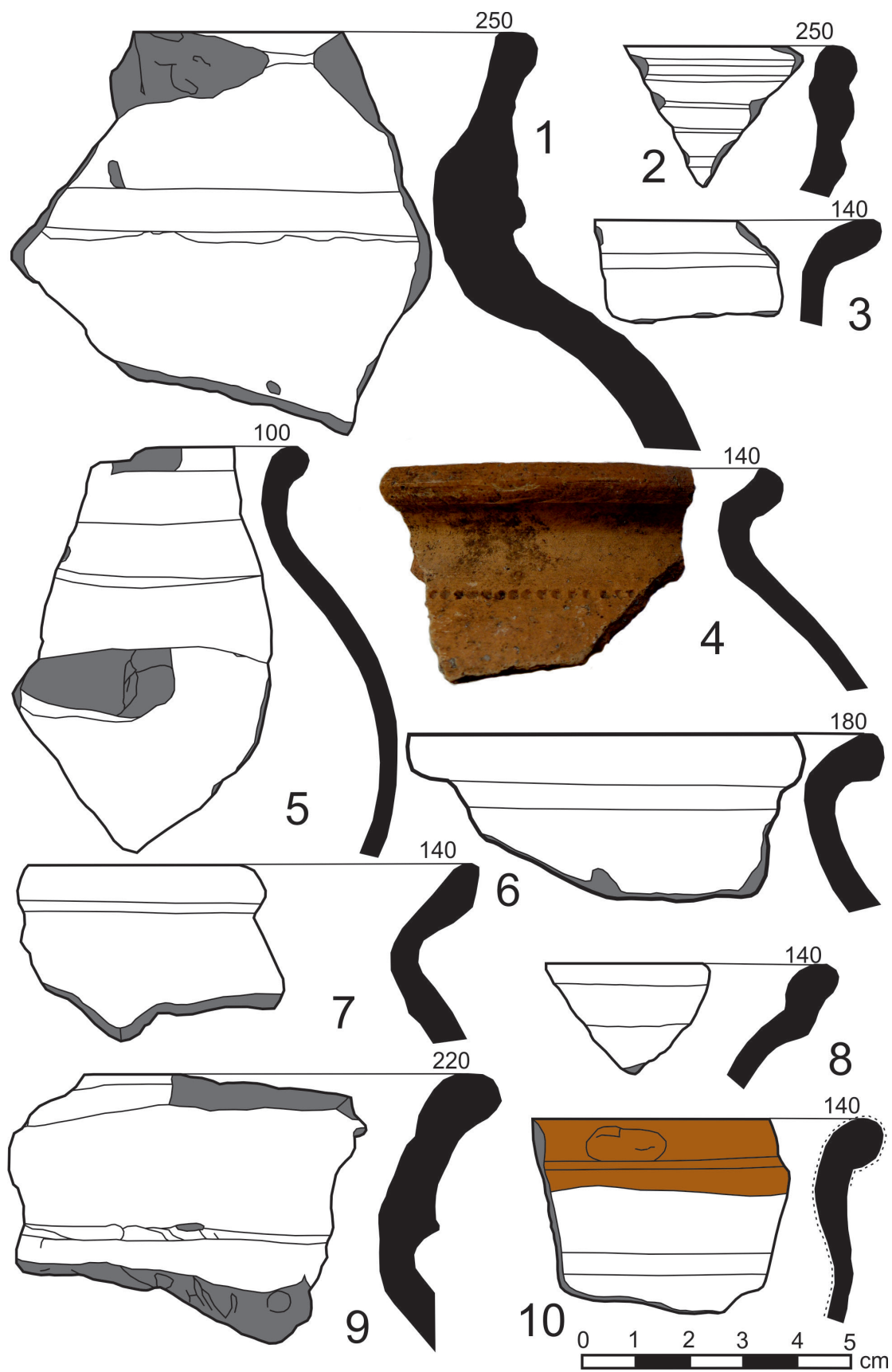

Obr. 7. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 7.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

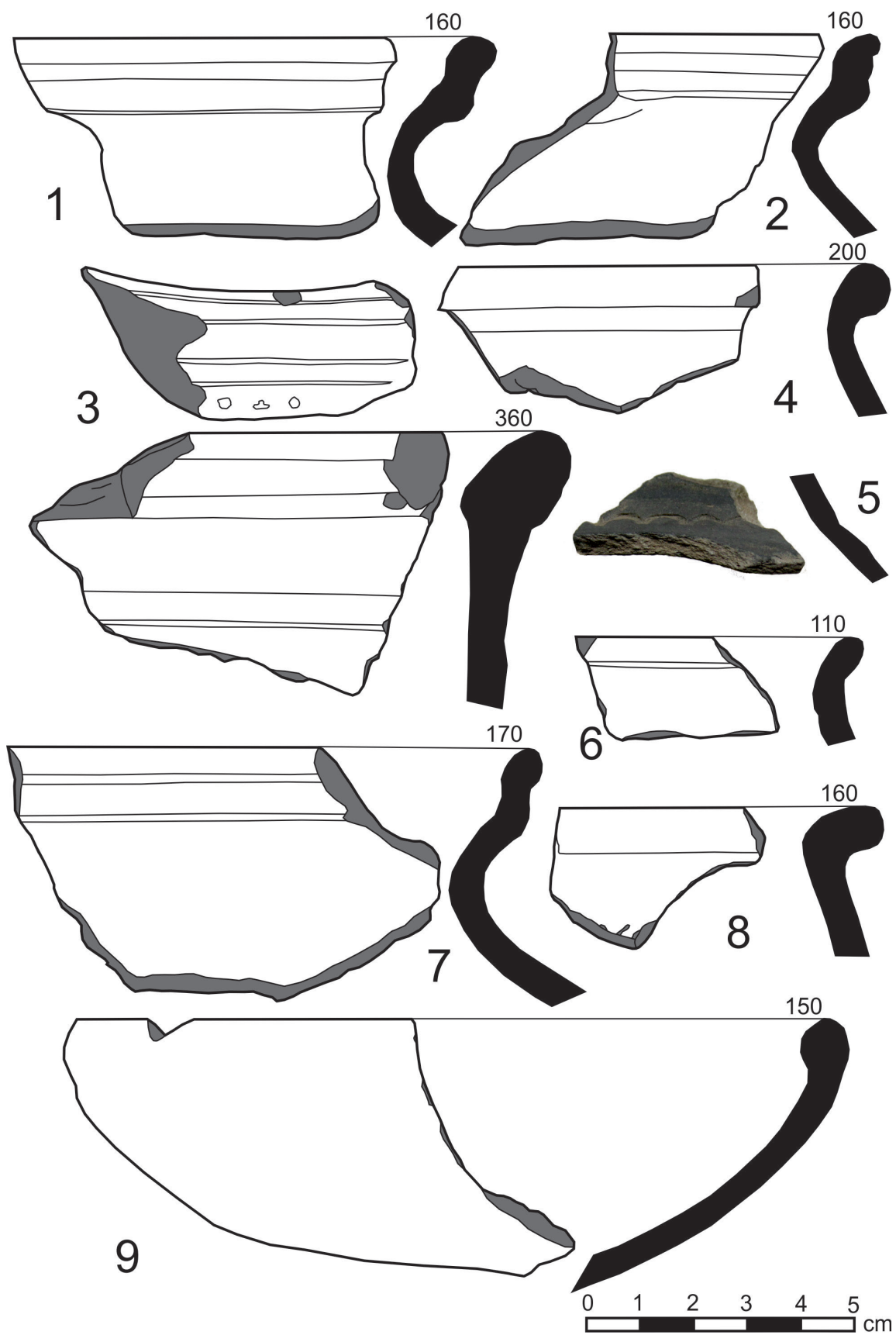

Obr. 8. Rabštejnek (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 8.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

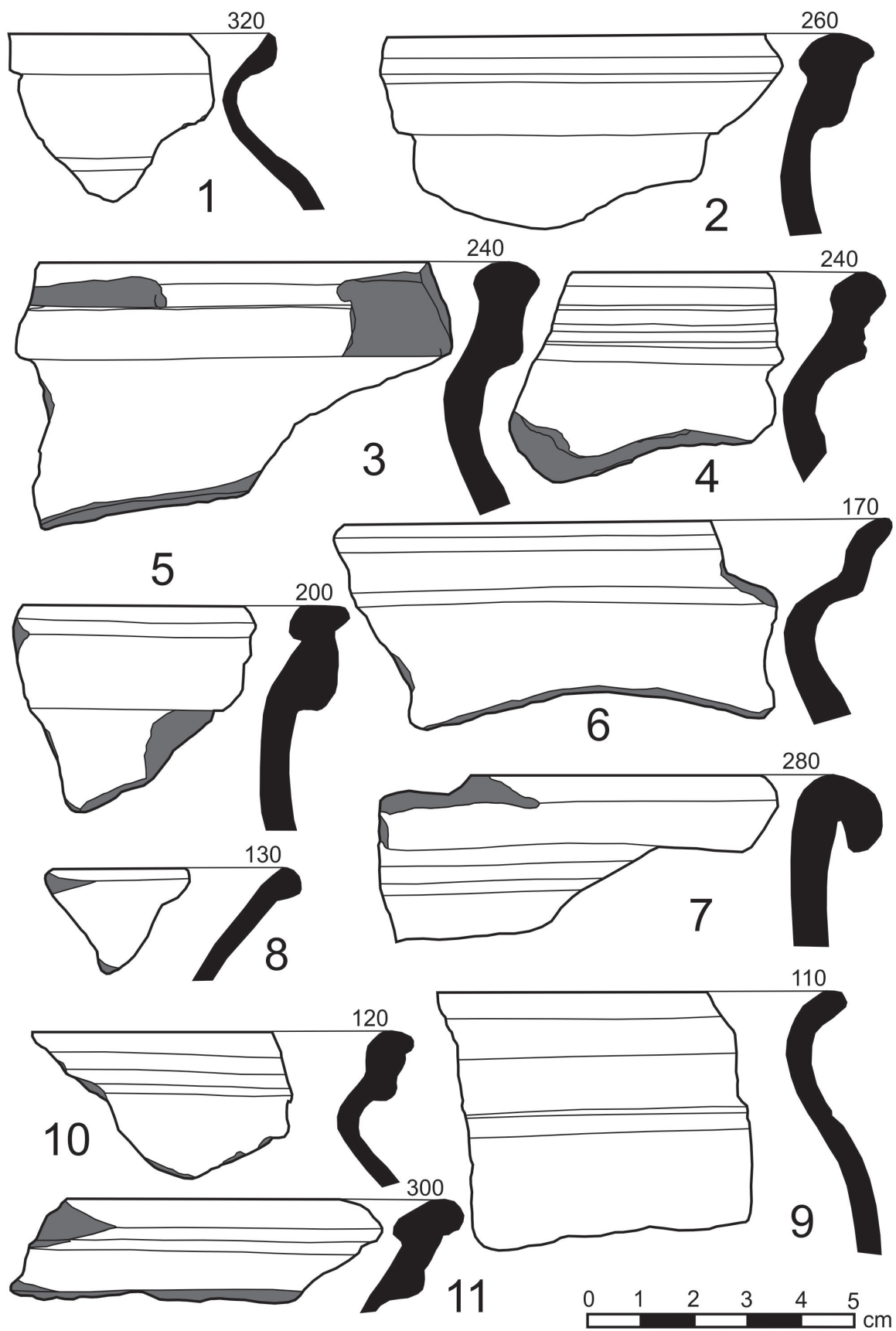

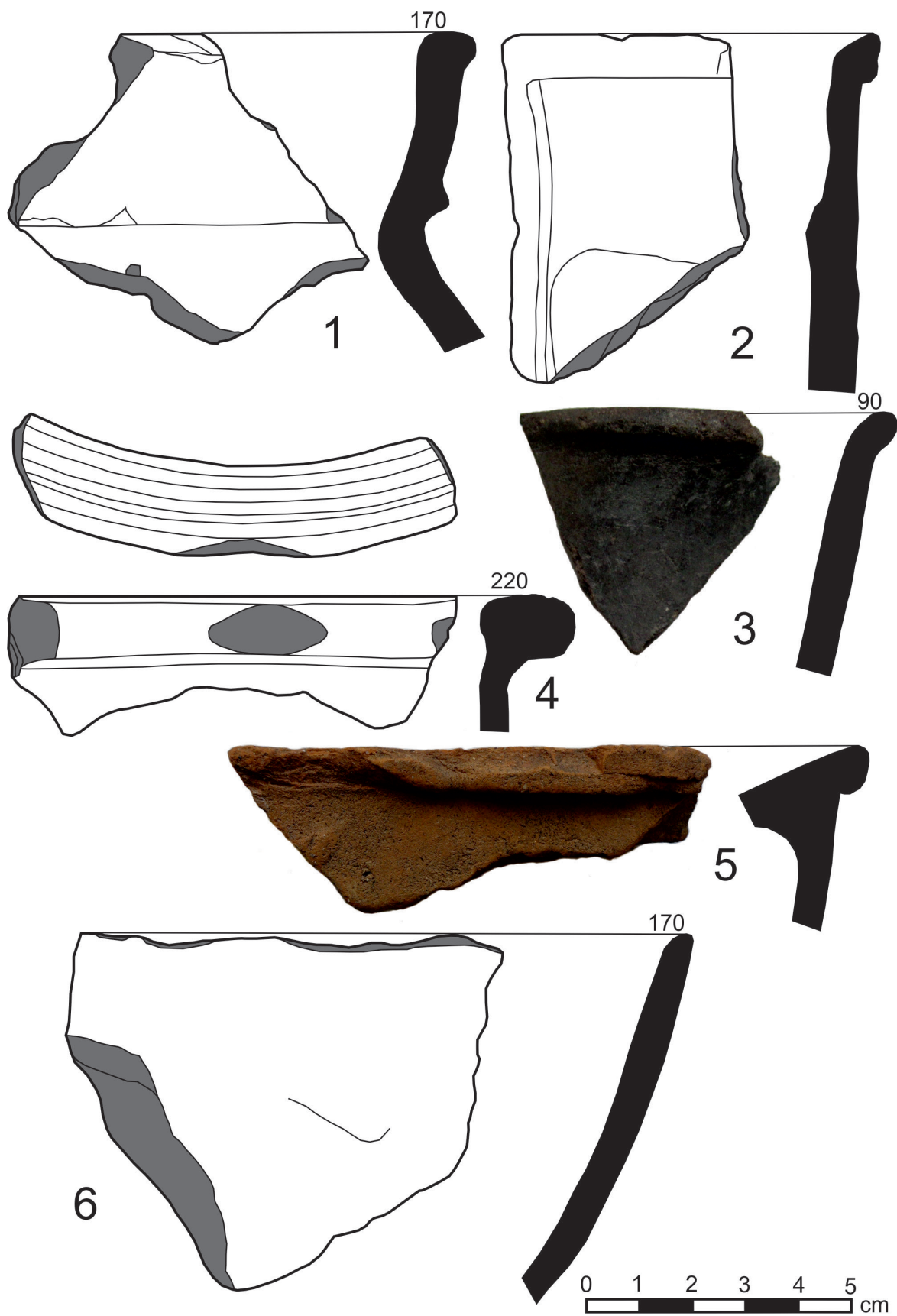
Obr. 9. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 9.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 10. Rabštejnek (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 10.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 11. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 11.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 12. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr keramických nálezů a kachlů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 12.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Keramikfunde a Kachelfragmente. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 13. Rabštejnek (okr. Chrudim). Výběr zlomků kachlů. Kresba M. Lacina. – **Abb. 13.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Funder der Kachelfragmente. Zeichnung M. Lacina.

Pouze na devíti zlomcích čelních vyhrívacích stěn (dále ČVS) byla identifikována přítomnost plastického výzdobného motivu, zbývající zlomek má vnější stěnu strženou. Mezi výzdobnými motivy na ČVS je možné v první řadě identifikovat motiv leknínového listu s torzem vybíhající stopky (obr. 13:5), který lze interpretovat jako znak vladyků z Mrdic (Mysliveček 2006a, 242–243; Mysliveček 2006b, 37–38; Sedláček 1997, 30–32, 178). Příbuzenské vazby tohoto rodu s některými ze známých majitelů Rabštejnků nejsou sice písemnými prameny doloženy, nemůžeme je tedy vyloučit. Mezi heraldické motivy se řadí torza orlice (obr. 12:5 a 13:8), kterou nalézáme např. ve znaku města Chrudimi. Město hrad do roku 1547 vlastnilo (předchozí nález viz Musil 2013, 11, 102; analogie viz Frolík 2003, 21). Na dalších dvou zlomcích nalézáme okraje štítu a torza šípky (obr. 13:2 a 13:7).

Další skupinu motivů reprezentuje část ČVS s vyobrazením ryby (obr. 13:1). Nabízí se tedy motiv proroka Jonáše nebo Meluzíny (srov. Brych 2004, 63, 94–96; Frolík 2003, 34–35, 43–45, 93; Hazlbauer 1989, 427–429). Obtížně zařaditelný je zlomek, na kterém je patrně zachycena část dlouhé pravidelně zřasené drapérie (obr. 13:4), snad zlomek motivu anděla – štítonoše (Brych 2004, 35; Frolík 2003, 21–22, 42, 47). Obtížně zařaditelný je i motiv připomínající ohnutý stonek zakončený kulovitým nepravidelným útvarem (obr. 13:3) či zlomek lehce vypouklého oblého objektu (12:2).

Nejmladší zastoupenou keramickou třídou vůbec je Ra10 (17 ks, 456 g). Z ní postavená kamna tvořila dominantní prvek interiéru větší ze dvou místností romantického letohrádku (srov. Musil 2009).

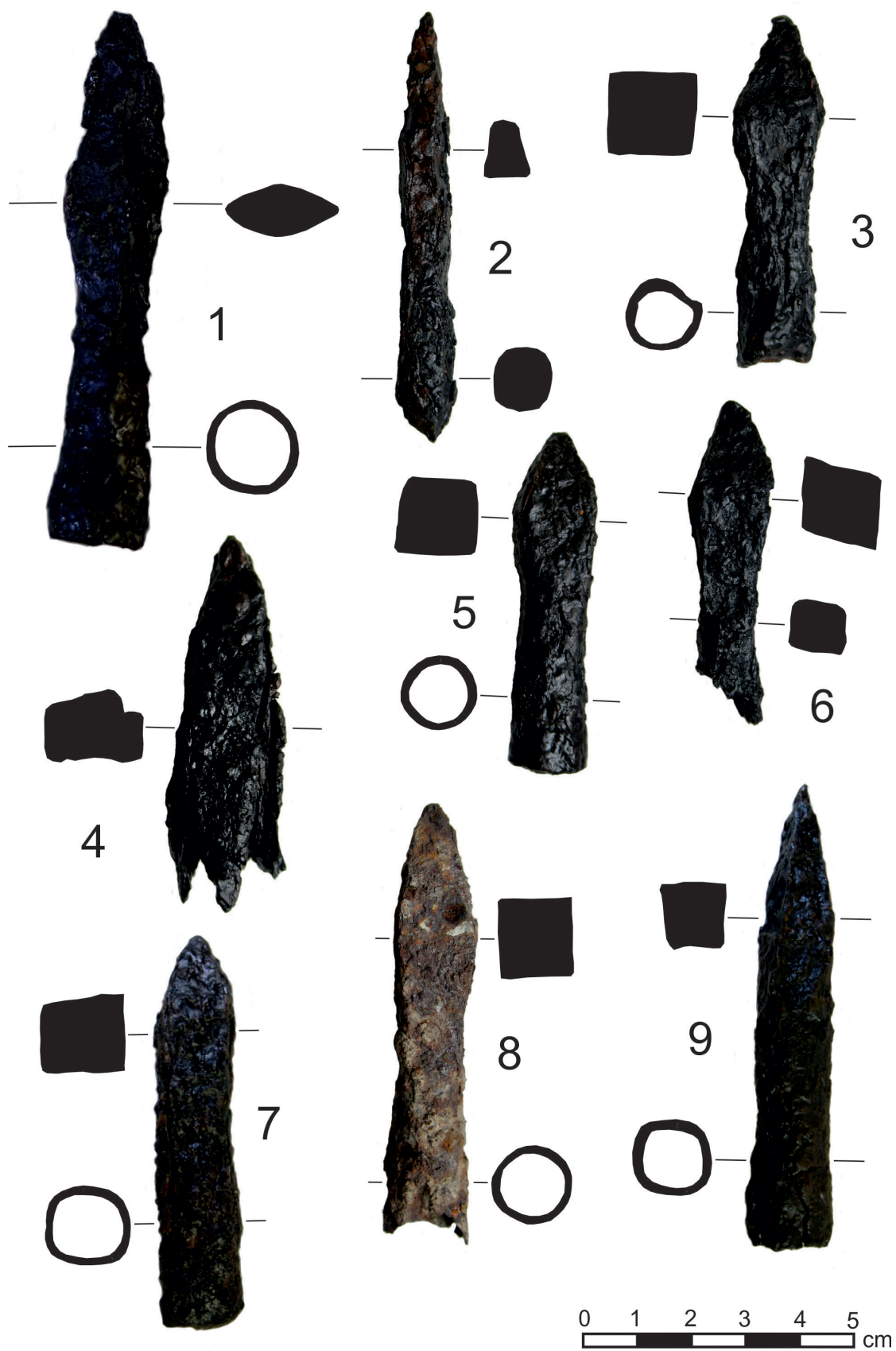
Železné předměty

Zpracovávaný soubor železných předmětů obsahuje celkem 81 nálezů o souhrnné hmotnosti 3559 g. V rámci dělení do dílčích kategorií zde mají své zastoupení militaria (19 ks, 557 g), stavební kování a uzamykací mechanismy (20 ks, 510 g), výstroj jezdce a koně, součásti vozu (22 ks, 1658 g), nástroje (13 ks, 786 g) a neurčitelné amorfní zlomky (7 ks, 48 g). Při deskripci nálezů bylo aplikováno typologické schéma R. Krajíce (2003a; 2003b).

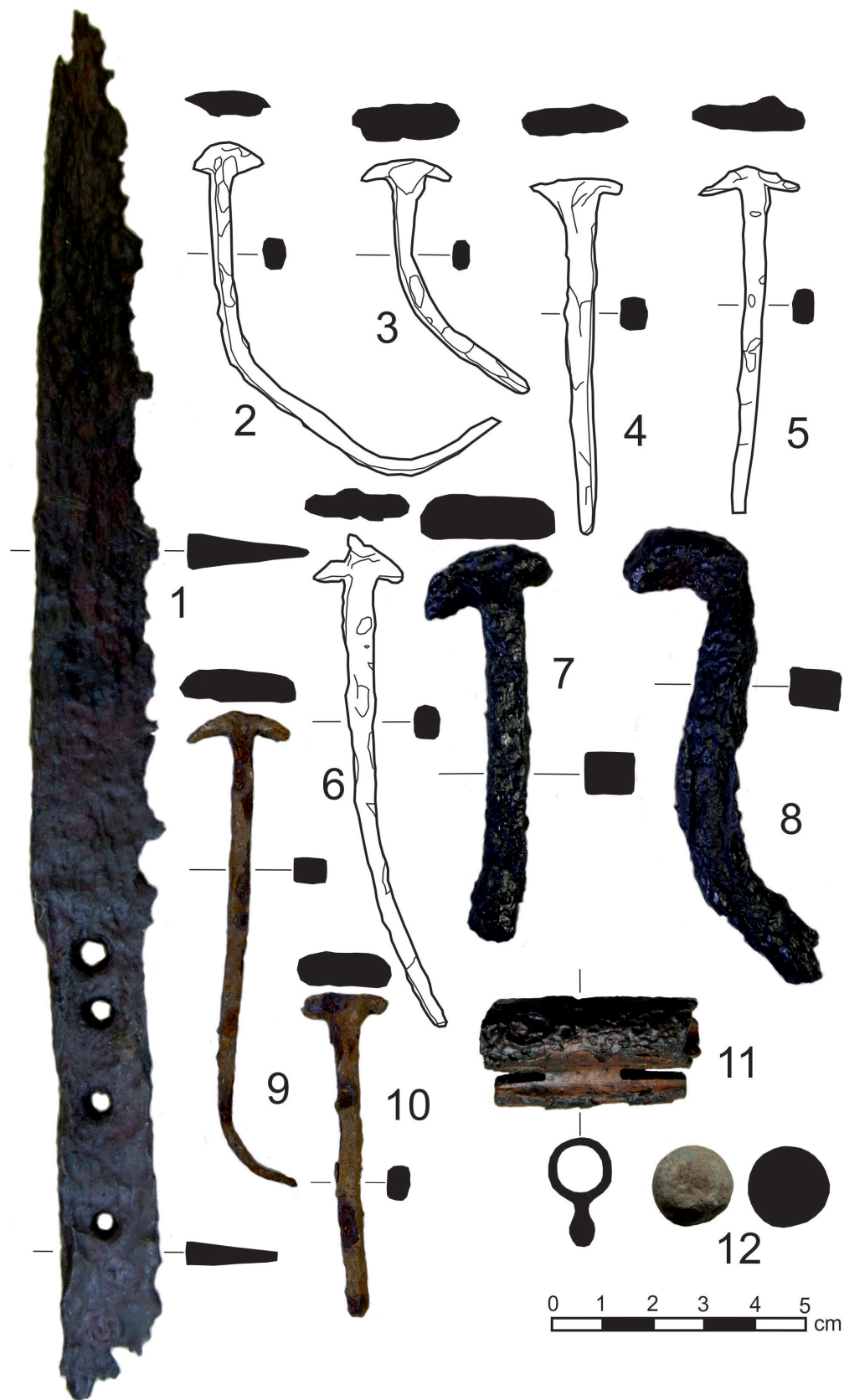
Militaria

Kategorii militaria zastupují nálezy chladných zbraní a munice mechanických a palných zbraní. Konkrétně se jedná o nálezy šipek (9 ks, 333 g), tesáku (1 ks, 133 g) a železné kule (1 ks, 17 g). Stranou našeho příspěvku ponechejme nálezy recentní munice (9 ks, 85 g).

Všechny hroty šipek jsou opatřeny tulejí (viz Durdík 1972a; 1972b). Většina nálezů (8 ks) vykazuje hmotnosti v rozmezí mezních hodnot 26 g a 51 g, hodnoty délkových indexů se pohybují v intervalu 1,58 až 2,43. Z tohoto hlediska je možné uvedené nálezy šipek zařadit mezi šípky pro samostříl. Pouze jediná šipka o hmotnosti 19 g a s hodnotou délkového indexu 4,14 je zařaditelná mezi šípky lukostřelecké (obr. 14:2). Průměry tulejek nalezených šipek se pohybují mezi mezními hodnotami 9,4 a 16,6 mm. Typologicky byly mezi nálezy šipek rozpoznány typy BIIa (1x; obr. 14:1), BIIIa (2x; obr. 14:2,9), BIII d (5x; obr. 14:3,5–8). Poslední šipku (obr. 14:4) je možné zařadit pouze rámcově do skupiny BIII. Z nejbližšího regionu uveďme např. nálezy z Chrudimi, ze Zkamenělého zámku u Svratouchu, z Hemže u Chocně (Durdík 1983, Tab. I, XII–XV), ze Strádova (Musil 2014d, Obr. 7:1–3; 8:7–8; 11:4), Stoupce (Musil – Netolický 2013, Obr. 6:2–4) a Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, obr. 23). Největší soubor hrotů pochází z prostoru obléhacích prací pod hradem Lichnice (srov. Frolík – Musil 2013, 166–167). Šípky do samostřílu lze rámcově datovat do 14.–15. století, v případě lukostřelecké šípky se obecně soudí, že tento druh militarií v průběhu 1. poloviny 15. století vyznívá.

Obr. 14. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr hrotů šipek. Kresba M. Lacina. – **Abb. 14.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Pfeilspitzenfunde. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 15. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr železných předmětů: 1) tesák; 2–10) hřebíky a hřeby; 11) torzo klíče; 12) kule. Kresba M. Lacina. – **Abb. 15.** Rabstein (Bez. Chrudim). Abb. 15. Rabštejnec (Bez. Chrudim). Auswahl der eisernen Funde: 1) Jagdmesser; 2–10) kleine und große Nägel; 11) Schlüsseltorso; 12) Geschoss. Zeichnung M. Lacina.

Z prostoru severozápadního úpatí hradního kopce u Markovického potoka pochází nález železné kule ráže 16 mm (obr. 15:12). Typologicky se patrně jedná o doklad munice z píšťaly, případně menší hákovnice (srov. Frolík – Musil 2013, pozn. 37). Horní hranici datace uvedeného nálezů je možné stanovit podle počátku užívání palných zbraní do 15. století, nález však může i mladší (srov. Durdík 1953, 75). Dalším zástupcem kategorie militarií je nález tesáku se zachovalou jednobřitou čepelí a oboustranně odsazeným řapem (obr. 15:1). Artefakt pochází z oblasti pomezí předhradí a poplužního dvora. V řapu se dochovala čtveřice otvorů pro nýty upevňující rukojeť, která se nedochovala. Při porovnání se souborem tesáků ze Sezimova Ústí se jeví rabštejský tesák jako menší varianta tesáku s i. č. K96/2935 (Krajíc 2003a, 177; Krajíc 2003b, 129). Nápadně podobnými jsou i nálezy tesáků z hradu Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, obr. 16:3) a Strádova (Musil 2014d, obr. 6:1). Podle typologie P. Žákovského náleží rabštejský tesák mezi krátké, nožovité formy tesáků s čepelí typu A2a s průřezem s plynule se sbíhajícími hranami a řapem typu I (Žákovský 2014, 220–221). Datovat ho lze do 14.–15. století.

Stavební kování a uzamykací mechanismy

V rámci této skupiny artefaktů převládají hřebíky (15 ks, 253 g), které je možno typologicky přiřadit ke Krajícovým (2003a) typům hřebíků s hlavou Ic (1x; obr. 16:4), IIa (2x; obr. 16:5,6), IIIa (2x; obr. 15:4,10) a IIIb (6x; obr. 15:2,3,5–7,9) a k typům hřebíků bez hlavy VIIIa (3x; obr. 15:8) a VIIIb (1x; obr. 16:7).

Dále se v souboru podařilo identifikovat úchyt pro zavěšení dveřního či okenního rámu (tzv. „ponkajzna“) pocházející z objektu romantického letohrádku. Zbývající 2 zlomky stavebního kování (tab. 1: 4/45; tab. 51: 18/12) se nepodařilo blíže určit.

Součástí souboru je nález zlomku otočného klíče (Krajíc 2003a, typ X; obr. 15:11). Menší soubor klíčů tohoto typu je znám z hradu Košumberka (Frolík – Musil 2015b, 12). Náš exemplář je možné datovat do období 15. až 16. století. Dále byl identifikován i závěsný svorníkový pružinový zámek Krajícova (2003a) typu I (obr. 16:1). Na zámku je patrné poškození sečnou ranou, vzniklé patrně při pokusu o jeho otevření. Obdobné zámky registrujeme např. v souboru z hradu Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, obr. 19:7–8).

Výstroj jezdce, koně a vozu

Šířeji pojatá kategorie nálezů zahrnuje nálezy podkov (11 ks, 1184 g), ostruh (3 ks, 109 g), přezek (4 ks, 34 g), ok řetězu (3 ks, 208 g) a zákolníku (1 ks, 123 g). Mezi nálezy podkov převládají zlomky koňských podkov. Jeden nález představuje celistvou malou podkovu, určenou snad původně pro osla či mulu (obr. 18:1). Dle typologie R. Krajíce (2003a) zde byly rozpoznány typy 1a (2x; obr. 17:4, obr. 19:2), 5b (5x; obr. 17:2–3, obr. 18:2,4,5), 5c (2x; obr. 17:1, obr. 18:1), 5d (1x; obr. 21:6) a 7a (1x; obr. 16:9). Dobře datovatelné soubory podkov ze 14. a 15. století z regionu známe např. z okolí velitelského stanoviště sirotčího vojska u hradu Lichnice (Frolík – Musil 2013, obr. 4:12; obr. 8:1–4; obr. 26:5), z hradů Košumberka (Frolík – Musil 2015b, 12–13), Strádova (Musil 2014d, 65) a Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, obr. 15:5). Nálezy lze jen velmi široce datovat do průběhu vrcholného středověku.

Chronologicky citlivější jsou nálezy zlomků ostruh. Ty jsou reprezentovány třemi exempláři dle Krajícovy typologie (2003a) – typ IVa, průřez typu 3, úchyt typu 1 (obr. 20:2), dále typ IVa, průřez typu 6, úchyt typu 1 (obr. 19:1) a pravděpodobně typ IIb ?, průřez typu 6 (obr. 18:3). Datačně spadají oba jisté nálezy ostruh přibližně do období přelomu 14./15. století, u posledního nálezů není vzhledem k jistotě jeho typového zařazení možná ani konkrétnější datace. Nález ostruhy typu IVa je v oblasti Chrudimska doložen v nálezovém souboru z hradu Košumberk (Frolík – Musil 2015b, obr. 26:1).

Do kategorie součástí výbavy jezdce či koňského postroje mohou spadat i čtyři přezky. Mezi nálezy z Rabštejnu se objevují jednoduchý obdélníkový rámeček s odlomeným trnem Krajícova (2003a) typu I, nalezený v suti pod oblou baštou (obr. 16:10), obdobný rámeček s lehce prohnutými stranami spadající rovněž do typu I (obr. 16:3), větší dvojdílný obdélný rámeček „na výšku“ se střední příčkou a dochovaným zlomkem trnu Krajícova typu II, pocházející ze severního předpolí hradu (obr. 16:11) a rámeček tvaru nepravidelného písmene D s dochovaným zlomkem trnu zařaditelný do Krajícova typu III, pocházející z prostoru zaniklého poplužního dvora (obr. 16:2). Analogické nálezy byly v regionu objeveny na hradech Košumberku (Frolík – Musil 2015b, 16), Strádově (Musil 2014b, obr. 10:2) a Vildštejně (Durdík – Frolík 1993, obr. 20:1,5,6). Uvedené nálezy přezek je možné na základě srovnatelných analogií datačně zařadit do období 14. – 1. poloviny 15. století.

Do této skupiny byly zahrnuty zbytky řetězů (3x), které pochází ze svahů severně a jihozápadně od jádra hradu (obr. 19:4,5 a 20:3). Zákolník (obr. 20:1) byl nalezen v suti pod oblou baštou severně od hradního jádra. Analogické zákolníky pochází z blízkého hradu Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, obr. 17:6), popř. z hradu Lopata na Plzeňsku (Visinger 2013).

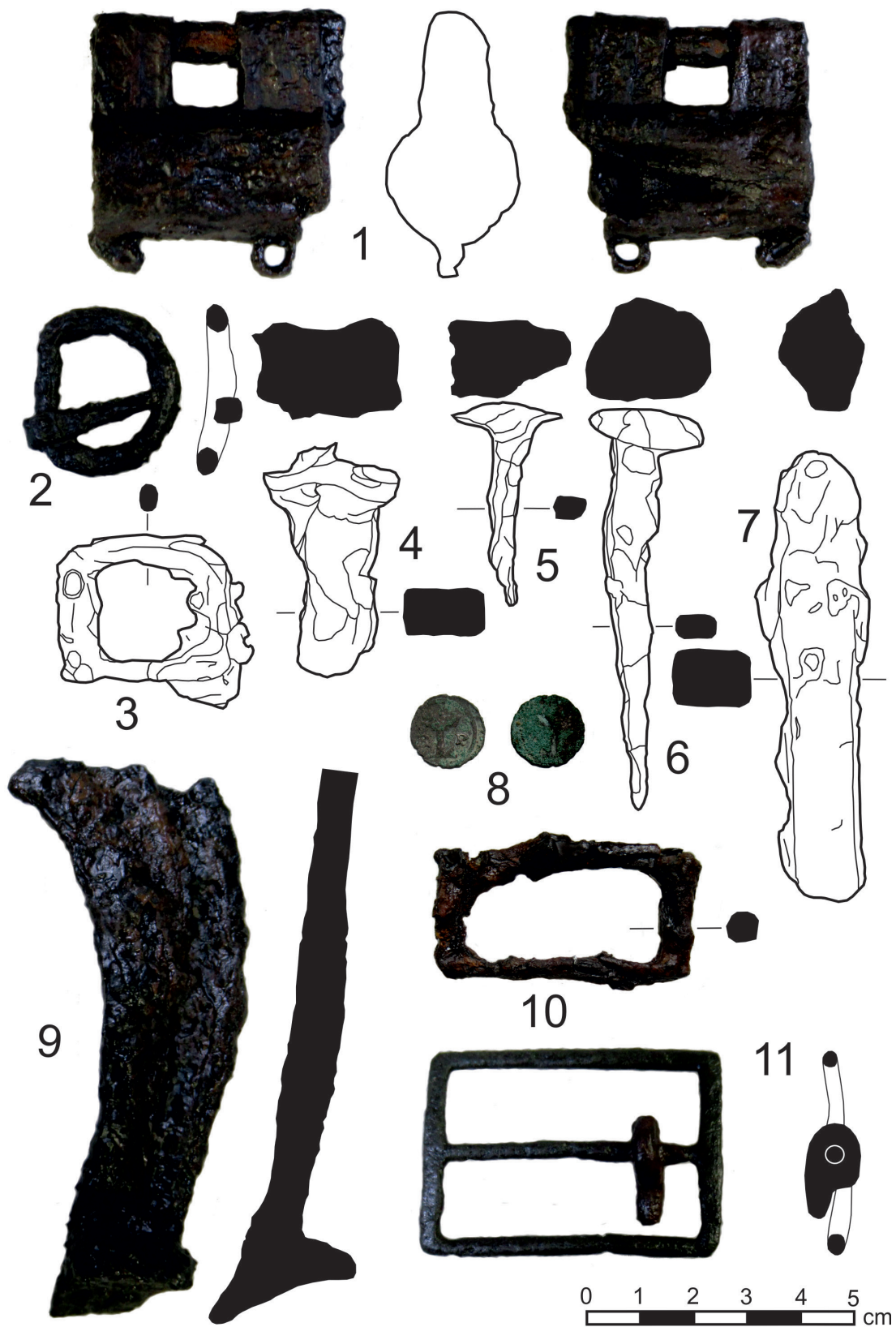
Nálezy z Rabštejnu se známou lokací je možné většinou označit za ztrátové nálezy, jejichž rozložení víceméně sleduje dva směry možného přístupu ke hradu. Prvním z nich je severovýchodní směr v oblasti kolem dnešní přístupové cesty, druhým pak jihozápadní směr z údolí Markovického potoka. Nálezy dvou zlomků podkov (obr. 16:9 a 18:5) souvisí opět pravděpodobně s areálem poplužního dvora.

Nástroje

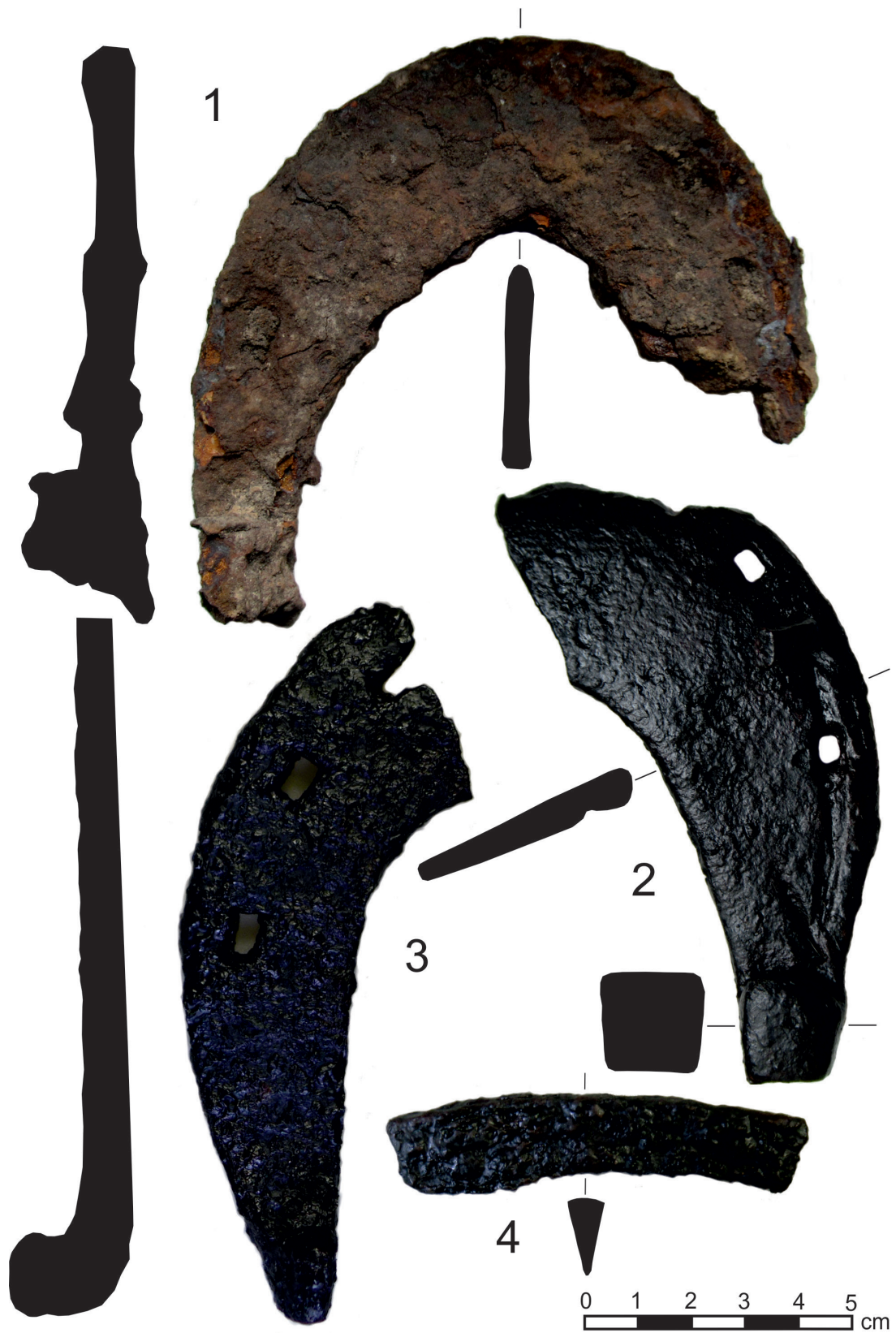
Z hradu pochází i poměrně rozmanitý soubor železných nástrojů, mezi nimiž dominují nálezy nožů (8 ks, 234 g). Pomineme-li jeden recentní lovecký nůž, jsou zastoupeny především nože s plochým řapem Krajícova (2003a) typu II (5 ks), ve zbývajících případech se jedná o blíže neurčitelné zlomky čepelí s odlomeným řapem. Z regionu je znám obdobně rozsáhlý soubor nožů z hradu Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, 58, obr. 18:1–5, 8–11) či z Košumberka (Frolík – Musil 2015b). Ze suti pod oblou baštou pochází nález čepele nožíku s odlomenou špičkou, jednostranně odsazeným řapem a zbytkem rukojeti z měděného plechu (obr. 21:2). Tvarem čepele a způsobem odsazení řapu odpovídá jednomu z vildštejnských exemplářů (Durdík – Frolík 1993, 64). Z jižního předpolí hradu pochází kompletní exemplář nože s jednostranně odsazeným řapem, na kterém se nedochovaly stopy po uchycení rukojeti (obr. 21:1). V severním předpolí byly nalezeny dva nálezy obdobně tvarovaných malých nožů (obr. 20:7 a 21:3) a dále dva zlomky čepelí (obr. 20:4–5). Jeden zlomek čepele nože (obr. 20:6) pochází z areálu zaniklého poplužního dvora.

Mezi nástroje lze řadit nálezy stěžekových nůžek (3 ks, 98 g). Jedná se konkrétně o dvě poloviny nůžek tvořených čepelemi a torzy očkovitých úchytů, které pravděpodobně kdysi tvořily součásti jednoho exempláře nůžek. Uvedená dvojice nálezů pochází z prostoru jižního předpolí hradu z blízkosti hradby předhradí (obr. 22:3–4). Třetím nálezem svého druhu je celistvý exemplář menších stěžekových nůžek s odlomenými úchyty, pocházející z areálu bývalého poplužního dvora (obr. 22:5). V regionu jsou poněkud odlišně tvarované stěžekové nůžky známy z hradu Vildštejna (Durdík – Frolík 1993, 18:7). Nálezové spektrum doplňuje latéská sekera s tulejí (obr. 21:4) nalezená na úpatí svahu hradního návrší u Markovického potoka, Posledním nálezem z kategorie nástrojů je recentní zlomek srpů, nalezený v kamenné suti jihozápadně od zříceniny.

Všechny nůžky a dva zlomky nožů (obr. 20:6 a 21:1) pochází z areálu poplužního dvora.

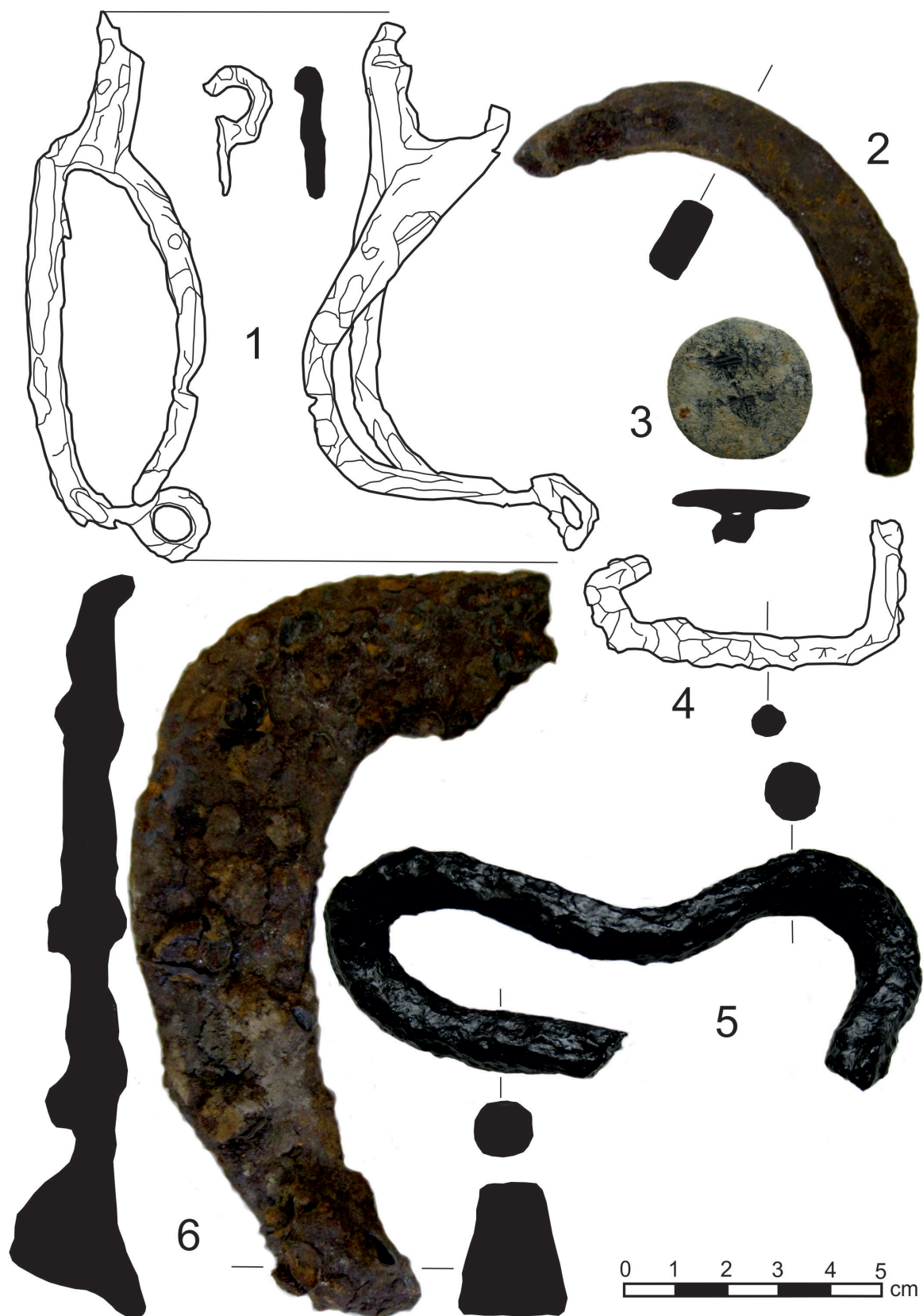
Obr. 16. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr kovových předmětů: 1) zámek; 2, 3, 10 a 11) přezky; 4-7) hřebý; 8) halér Ludvíka Jagelonského (postříbřená měď); 9) zlomek podkovy. Kresba M. Lacina. – **Abb. 16.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Metallfunde: 1) Anhängeschloss; 2, 3, 10, 11) Schnallen; 4-7) Nägel; 8) Haller von Ludwig Jagiello (versilbertes Kupfer); 9) Fragment eines Hufeisens.

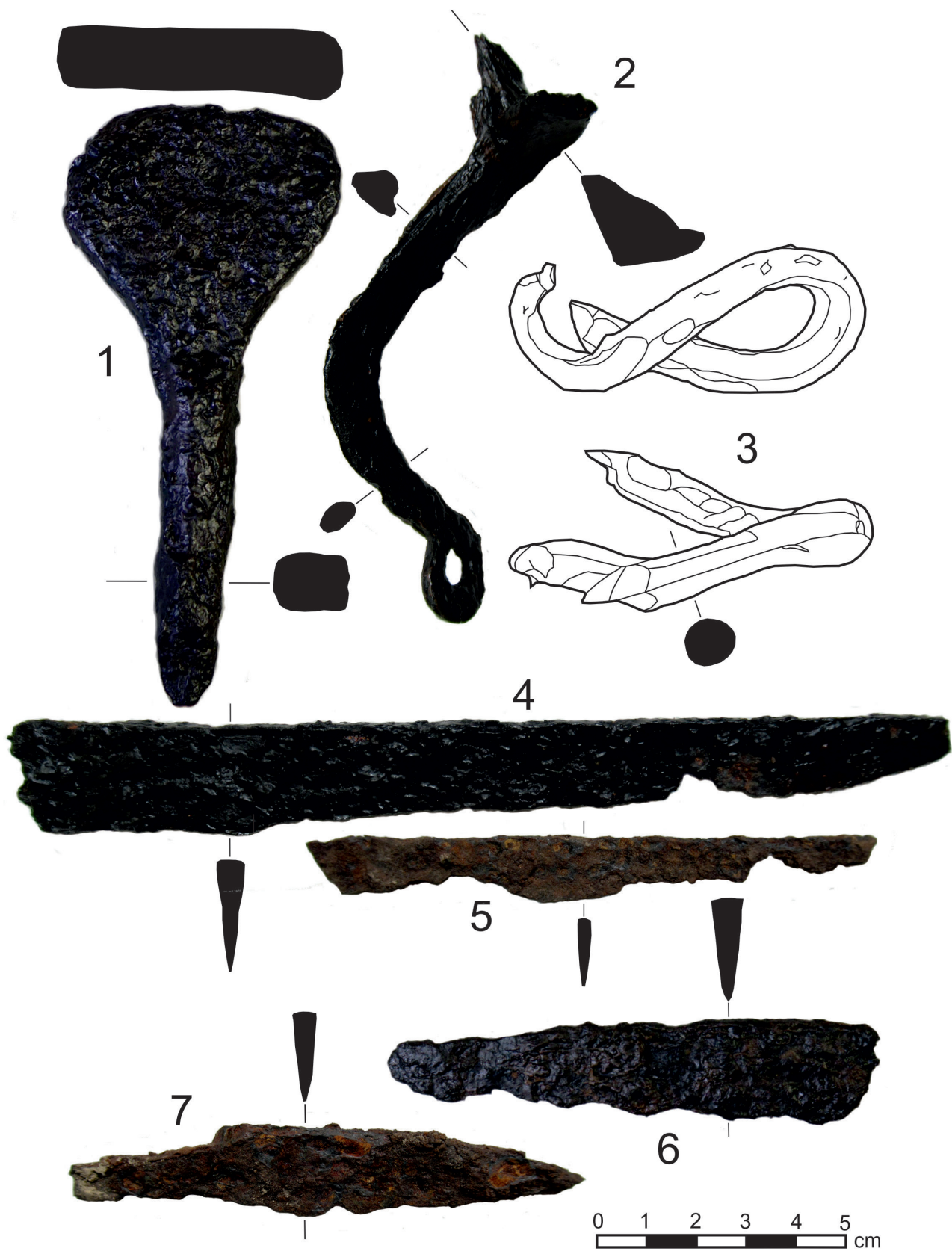
Obr. 17. Rabštejnek (okr. Chrudim). Zlomky podkov. Kresba M. Lacina. – **Abb. 17.** Rabstein (Bez. Chrudim). Fragmente der eisernen Hufeisen. Zeichnung M. Lacina.

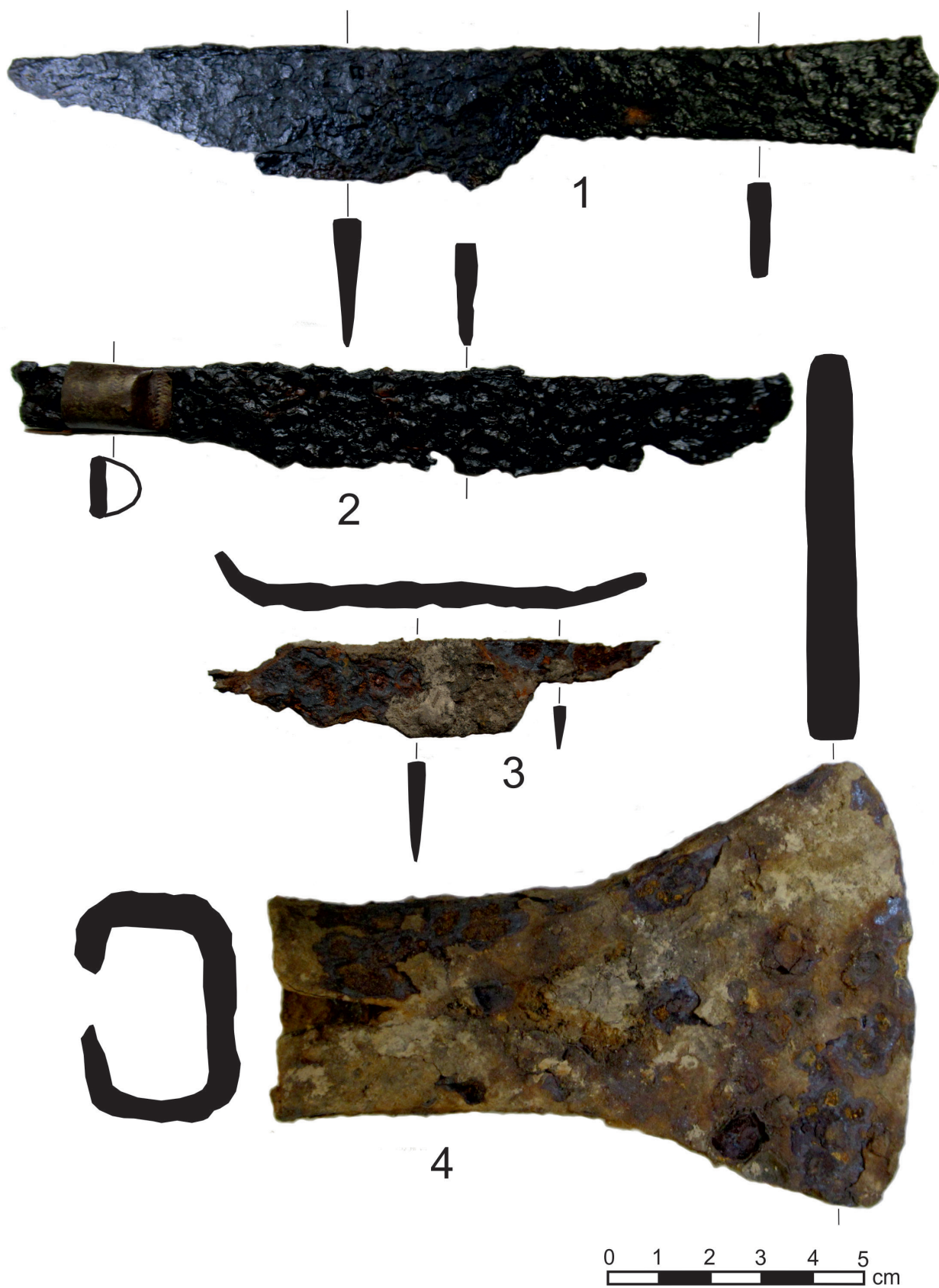
Obr. 18. Rabštejnek (okr. Chrudim). Zlomky železných podkov (1, 2, 4 a 5) a ostruh (3). Kresba M. Lacina. – **Abb. 18.** Rabstein (Bez. Chrudim). Fragmente der eisernen Hufeisen (1, 2, 4 und 5) und Pferdesporne (3). Zeichnung M. Lacina.

Obr. 19. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr kovových předmětů: 1) ostruha; 2, 4) stavební kování; 3) knoflík (olovo); 5) oko řetězu; 6) podkova. Kresba M. Lacina. – **Abb. 19.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der Metallfunde: 1) Pferdesporn; 2, 4) Baubeschläge; 3) Bleiknopf; 5) Kettenmasche; 6) Hufeisen. Zeichnung M. Lacina.

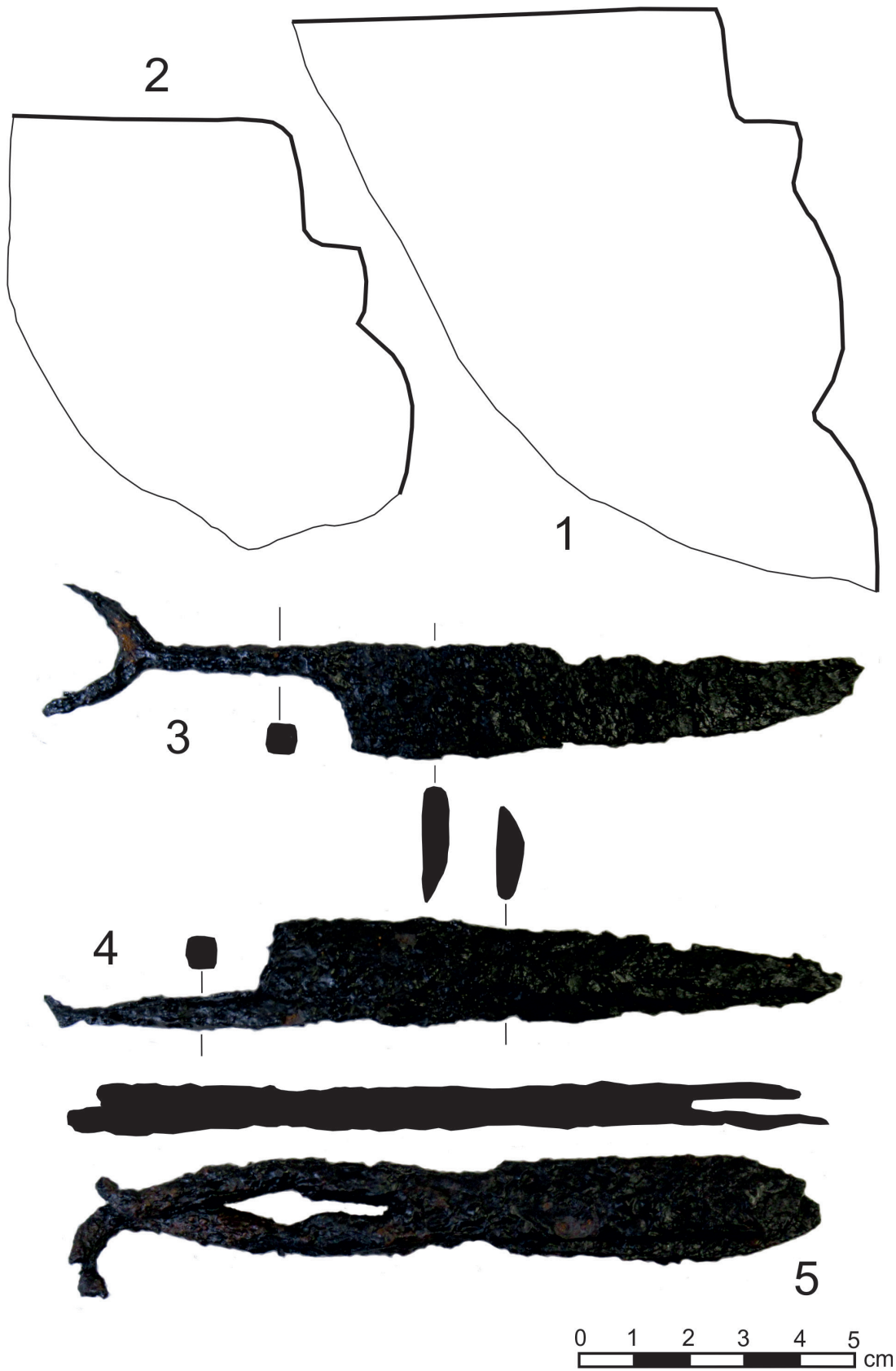

Obr. 20. Rabštejnec (okr. Chrudim). Výběr železných předmětů: 1) zákolník; 2) ostruha; 3) oko řetězu; 4–7) nože. Kresba M. Lacina. – **Abb. 20.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der eisernen Funde: 1) Drehpunkt; 2) Pferdesporn; 3) Kettenmasche; 4–7) Messer. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 21. Rabštejnec (okres Chrudim). Výběr železných předmětů. 1–3) nože; 4) laténská sekera. Kresba M. Lacina.
 – **Abb. 21.** Rabstein (Bez. Chrudim). Auswahl der eisernen Funde: 1–3) Messer; 4) latènezeitliche Axt. Zeichnung M. Lacina.

Obr. 22. Rabštejnek (okr. Chrudim). Pískovcové architektonické články (1 a 2) a železné nůžky (3 – 5). Kresba M. Lacina.
 – **Abb. 22.** Rabstein (Bez. Chrudim). Architektonische Sandsteinteile (1 und 2) und eiserne Scheren (3–5). Zeichnung M. Lacina.

Předměty z barevných kovů

Do kategorie předmětů z barevných kovů patří dvě mince a jeden novověký olovený knoflík (obr. 19:3). V prvním případě se jedná o černý peníz či haléř typu I.a.1, který je rámcově datován do období vlády Ludvíka Jagelonského (Gregor 2011; 2015), kdy byl hrad v držení Šárovců ze Šárova (obr. 16:8). Druhý mincovní nález představuje desetikrejcar z roku 1916.

Architektonické články a stavební keramika

V blízkosti donjonu byly objeveny dva drobné profilované pískovcové zlomky ostění (obr. 22:1–2). Na základě profilace je možné oba zlomky přiřadit k ostěním období poloviny 14. – konce 15. století (srov. Mencl 1960, 212–216).

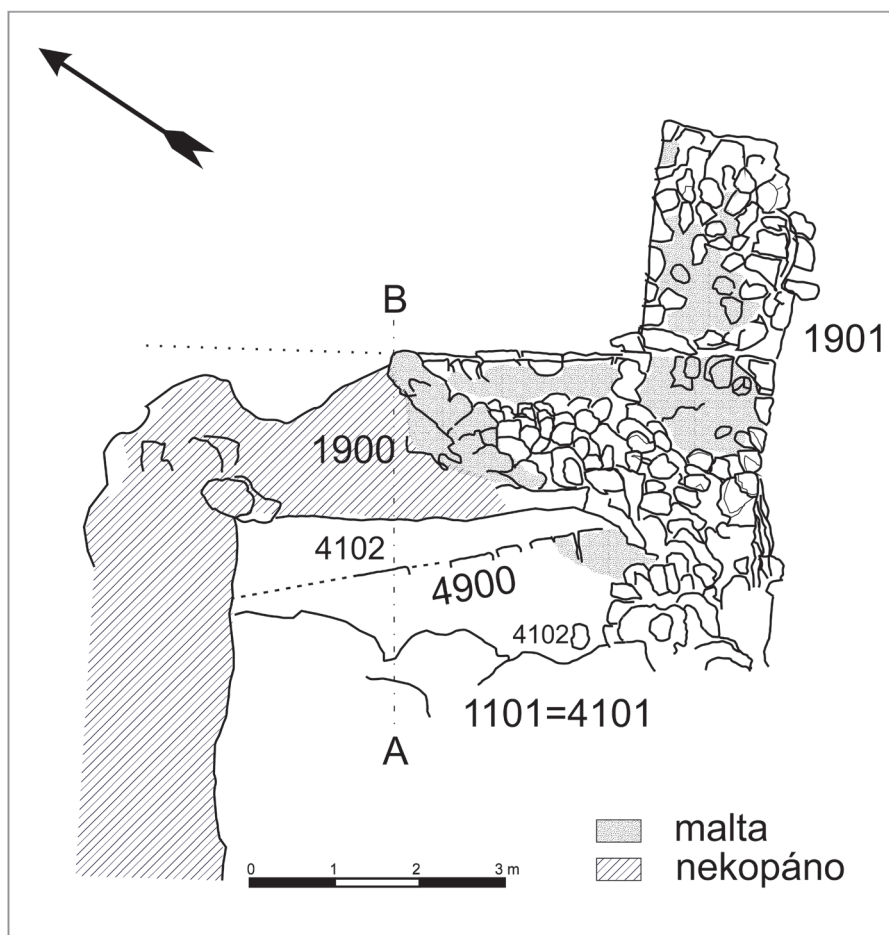
Kromě výše zmíněných zlomků architektonických článků byly v rámci popisovaných výzkumů na Rabštejnku objeveny zlomky cihel (6 ks, 299 g), kompletní tvarovka (formát 282x135x71 mm) a zlomek interiérové dlaždice, která nese stopy opálení. Formát tvarovky se blíží tzv. gotickým buchtám, datační rozpětí bylo přibližně stanoveno na základě analogií z chrudimského prostředí do období 15. století až poloviny 16. století (srov. Frolík – Musil 2015a, 238).

Ostatní nálezy

Zbývající materiálové kategorie nálezů nevykazují již příliš významnějších znaků využitelných pro bližší poznání hmotné kultury Rabštejnka. Nálezy skla zastupují v souboru pouze zlomky plochého okenního skla recentního původu. Zajímavé jsou drobné zlomky interiérových omítek, které vykazují ve dvou případech přítomnost šedočerného a oranžového pigmentu. Díky této skutečnosti lze předpokládat, že některé z hradních budov nesly freskovou výzdobu.

Rozebírané archeologické situace

Areál hradu a blízkého okolí byl v důsledku vyhodnocení nestratifikovaných nálezů rozdělen do sektorů S1–S8. Obdobné řešení bylo užito i pro potřeby evidence nálezů architektonických článků v rámci archeologického výzkumu na hradě Vizmburku (Košťál 2013, 34, obr. 16). Pro zařazení sáčků s blíže nespecifikovaným místem nálezu byl vytvořen devátý všeobecný sektor S0. Detailní analýza provedená M. Lacinou (2019, kap. 22) ukázala, zajímavou situaci. Z prostoru donjonu (sektor S2), stísněného nádvoří a severního paláce (sektor S4) pochází pouze minimální množství nálezů, které se prakticky omezuje na nálezy keramiky a kachlů (zejm. Ra4, Ra8 a Ra11). Ze západní poloviny hradního jádra a přilehlé části parkánu (sektor S1) pochází větší kolekce keramiky z 15.–16. století (Ra4 – 27x; Ra24 – 11x). Z tohoto rámce vybočuje sektor S3, který díky sondě 3 v prostoru předpokládaného vstupu poskytl největší kolekci keramiky z počátků existence hradu (Ra27 – 55x). Nálezově nejbohatší by byl sektor S5 zahrnující prostor pozvolna se sklánějících svahů pod severním palácem a oblou baštou. Z tohoto prostoru pochází i rozsáhlý sekundárně deponovaný soubor keramiky (5802 ks), která byla již vyhodnocena dříve (srov. Musil 2009; 2013). Tento soubor byl rozšířen o dalších 33 zlomků převážně železných artefaktů. Z prostoru opevněného předhradí (sektor S6) byla získána menší kolekce pozdně středověké keramiky a kachlů. Druhá nejpočetnější kolekce nálezů (celkem 237 ks) pochází ze sektoru S7 zahrnující svahy, které prudce klesají od zříceniny západním směrem do údolí Markovického potoka. Hypoteticky můžeme uvažovat o hradním smetišti, početná kolekce kovových artefaktů poukazuje i na průběh přístupové komunikace. Posledním vytýčeným sektorem je sektor S8, zaujímavý mírně klesající prostor předpolí zříceniny. Blíže je možné tento areál rozdělit na dvě dílčí poloviny. Severní předpolí zaujímá svahy klesající severovýchodním a východním směrem

Obr. 23. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 1/2014 a 4/2017, půdorys. Kresba J. Musil. – **Abb. 23.** Rabštejnek (Bez. Chrudim). Sonde 1/2014 und 4/2017, Grundriss. Zeichnung J. Musil.

v blízkosti současné přístupové cesty ke zřícenině, jižní předpolí pak svahy směrem na jih a jihovýchod, jejichž součástí je i areál zaniklého poplužního dvora. Z prostoru poplužního dvora pochází kolekce železných artefaktů (srov. Lacina 2019).

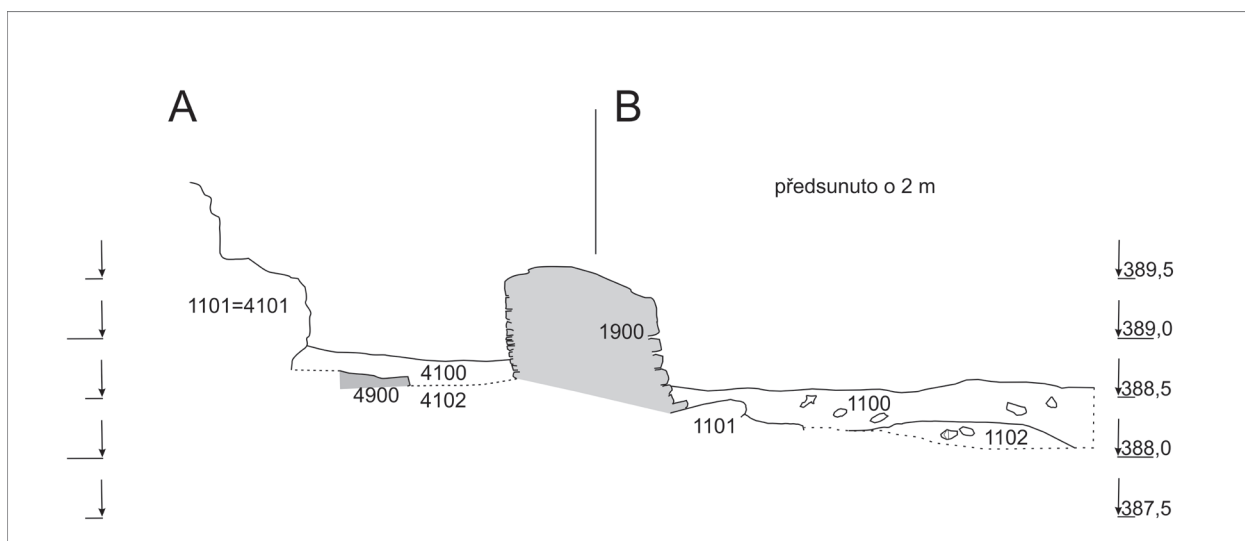
Poznatky získané z povrchových sběrů významným způsobem rozšířily menší záchranné archeologické výzkumy prováděné v souvislosti s rekonstrukčními pracemi na hradě. Výzkumy v letech 2014 a 2017 ve spolupráci s vlastníky hradu provedlo Regionální muzeum v Chrudimi. Odkryvy probíhaly po přirozených terénních vrstvách dle standardní metodiky pomocí tzv. Harrisovy metody (Harris 1989) a formalizovaného záznamu do kontextových listů pomocí klíčových slov dle upraveného Manuálu Muzea města Londýna (Westman ed. 1994).

Sonda 1/2014 a 4/2017

Patrně nejzávažnější zjištění přinesla sondáž v donjonu (sonda 1/2014 a 4/2017). V návaznosti na dřívější rekonstrukční práce na hradním jádru byla v roce 2017 realizována oprava severovýchodního obvodového zdiva donjonu. Cílem výzkumu bylo objevení intaktní koruny zdiva věže, na kterou by bylo možné nazdít náznakový novotvar zdi a pomocí geotextilie, nopkové fólie a drenáží odvodnit interiér věže. Voda stékající po skále narušovala severovýchodní zdivo věže, navíc měla tendenci se zde zachycovat a stékat do základů. Po odstranění vegetace došlo pouze k sejmutí drnu a očištění koruny zdiva.

Obr. 24. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 4/2017. Detail styku staršího zdiva 4900 (vpravo) a mladšího zdiva věže (1900). Pohled od severozápadu. Foto J. Musil. – **Abb. 24.** Rabstein (Bez. Chrudim). Sonde 4/2017. Detail des Kontaktes des älteren Mauerwerkes 4900 (rechts) und des jüngeren Mauerwerkes des Turmes (1900). Ansicht vom Nordwesten. Foto J. Musil.

Obr. 25. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 1/2014 a 4/2017, severní řez. Kresba J. Musil. – **Abb. 25.** Rabstein (Bez. Chrudim). Sonde 4/2017, der Nordschnitt. Zeichnung J. Musil.

Objevenou situaci lze poměrně dobře propojit se zjištěními v sondě 1/2014 (Musil 2014a). Podloží tvořil křemencový skalní suk (k. 1101=4101), který vybíhá v nijak neupravené formě v jihovýchodní polovině interiéru věže. Na spodní osekanou část skalního podloží bylo založeno pečlivě lícované zdivo k. 4900 probíhající ve směru severoseverozápad – jihojihovýchod, nerespektující zdivo donjonu s pilířem (k. 1900=1901), které je stratigraficky mladší. Ze zdiva k. 4900 byly zachyceny pouze horní partie se severovýchodním lícem. Z druhé strany bylo zdivo patrně přiloženo přímo ke skalnímu bloku. Orientace zdiva odpovídá přibližně směru průběhu obvodové hradby. Zdivo k. 4900 náleží první etapě existence hradu, který měl patrně podobu hradu s plášťovou zdí. S tímto názorem již v minulosti vystoupil L. Svoboda (1995, 367–368), který se domníval, že vlastní donjon byl pouhou baštou vloženou dodatečně v 15. století. Obecně lze říci, že obliba hradů s plášťovou zdí ve východních Čechách vrcholí mezi lety 1275–1300 (srov. Svoboda 1995, 384).

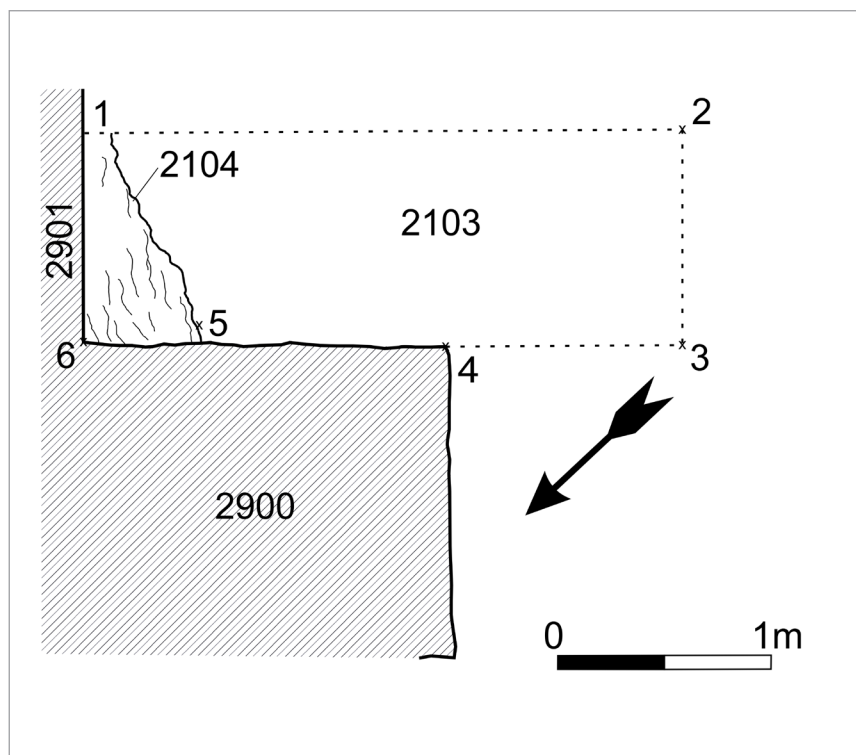
V blíže neznámém období, snad během druhé poloviny 14. století, došlo k odbourání části obvodové plášťové hradby a jejímu snížení na současnou úroveň 388,68–388,72 m n. m. Krátce poté musela následovat výstavba zdiva donjonu s opěrnými pilíři (k. 1900=1901), zdivo donjonu bylo k hradbě přiloženo na spáru, je tedy stratigraficky mladší (srov. Musil 2004, 4). Pravděpodobně po dokončení výstavby obytné věže a během jejího fungování došlo k uložení světle hnědé hlinité vrstvy (k. 4102), která vyplnila prostor mezi zdi k. 1900=1901 a 4900.

Při výzkumu byl získán menší soubor nálezů. Ve vrstvě drnu k. 4100 byla identifikována trojice nálezů recentního původu. Z vrstvy k. 4102 pochází menší soubor zlomků keramiky a kachlů náležejících keramickým třídám Ra2 (1 ks), Ra4 (3 ks), Ra11 (2 ks), Ra27 (2 ks) a druhotně použitého keramického zlomku Ra34, dále pak 3 zlomky mazanice a zlomek ztuhlé malty. Nálezy z vrstvy k. 4102 byly podle kontextu datovány do období 2. poloviny 14. století. Nejzásadnějším zjištěním je ovšem již zmíněný objev základů zdiva k. 4900, který má zásadní vliv na pojetí stavebního vývoje hradu (srov. Svoboda 1995; Musil 2017; Lacina 2019).

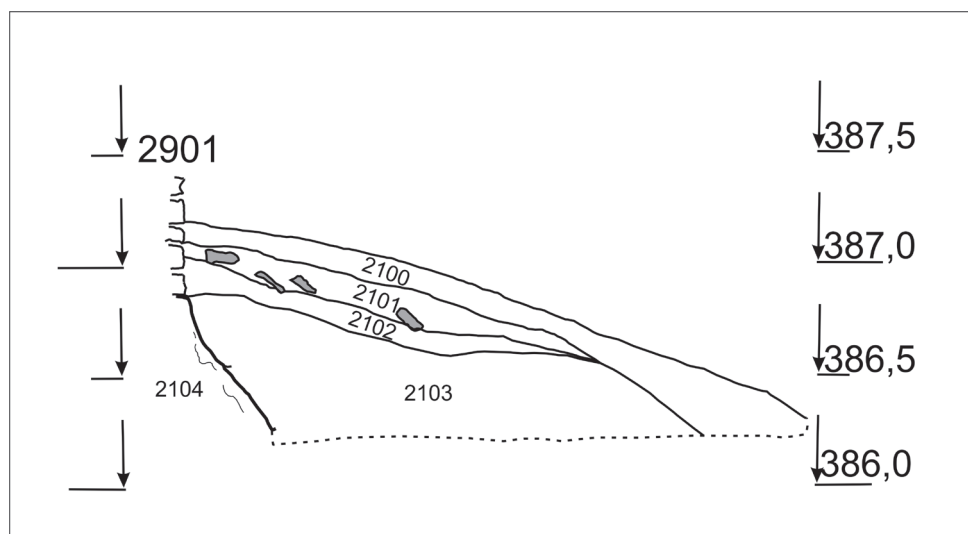
Sonda 2/2014 – pilíř v parkánu

V souvislosti s rekonstrukčními pracemi na obvodovém zdivu „jihozápadního paláce“ byla pro účely stavebně-technického posouzení v prostoru parkánu při západním opěráku vnější obvodové stěny paláce vyměřena sonda 2 o rozměrech 2,8x1 m. Cílem výzkumu bylo objevení základové spáry a prozkoumání stavu zdiva vnější obvodové stěny paláce. Stratigraficky nejstarším zjištěným terénem byla křemencová skála (k. 2104), která byla registrována pouze v severozápadní části sondy. Podloží vystupovalo v podobě silně navětralého skalního bloku až na úroveň 386,86 m n. m. Skála byla v minulosti upravena osekáním, a na ni bylo založeno přes 4 m vysoké zdivo paláce (k. 2901) zděné z křemence na nekvalitní vápennou žlutohnědou maltu. Se zdivem je rovněž provázán i opěrný pilíř k. 2900 o maximální šířce 1,46 m, který se směrem nahoru plynule zužuje. Pilíř předstupuje 1,72 m před těleso obvodové zdi paláce. Základová spára opěrného pilíře nebyla registrována ani na kótě 386,22 m n. m. Kdy ke stavbě paláce došlo, nelze na základě rozboru archeologické situace spolehlivě rozhodnout. Pravděpodobně byl vystavěn někdy na počátku 14. století. Absence spáry mezi pilířem a obvodovou zdí paláce nasvědčuje, že se tak událo v jedné etapě, nicméně nelze vyloučit i dodatečné vložení s obměnou vnějšího líce paláce.

V blíže neurčené době došlo k uložení až 0,66 m mocné béžové písčité suťové vrstvy k. 2103, jejíž báze nebylo dosaženo. Vrstva obsahovala zlomek šedé redukční hrnčiny (Ra4) datovatelné do 15.–16. století a zlomky kachlů s tyrkysovou opakní glazurou (Ra10), kterou byla vybavena romantická vestavba v paláci. Je tedy zřejmé, že k uložení vrstvy suti k. 1103 muselo dojít až po zániku funkce této stavby. Pochozí terén v parkánu se tedy musel nalézat na mnohem nižší

Obr. 26. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 2/2014, půdorys. Kresba J. Musil. – **Abb. 26.** Rabštejnek (bez. Chrudim). Sonde 2/2014, der Grundriss. Zeichnung J. Musil.

Obr. 27. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 2/2014, jihovýchodní řez. Kresba J. Musil. – **Abb. 27.** Rabstein (Bez. Chrudim). Sonde 2/2014, der südöstlich Schnitte. Zeichnung J. Musil.

úrovni než je tomu dnes. Na k. 2103 nasedala až 0,16 m mocná šedoběžová hlinitopísčité suťovitá vrstva k. 2102 obsahující zlomky plochého okenního skla pocházejícího již z romantické vestavby. Celou situaci překrytá tmavě šedá hlinitopísčité suť k. 2101, na jejímž povrchu se uložila vrstva zahradního drnu k. 2100. Tím se stratigrafický vývoj na lokalitě uzavřel. Celé popisované souvrství se sklání směrem k jihu.

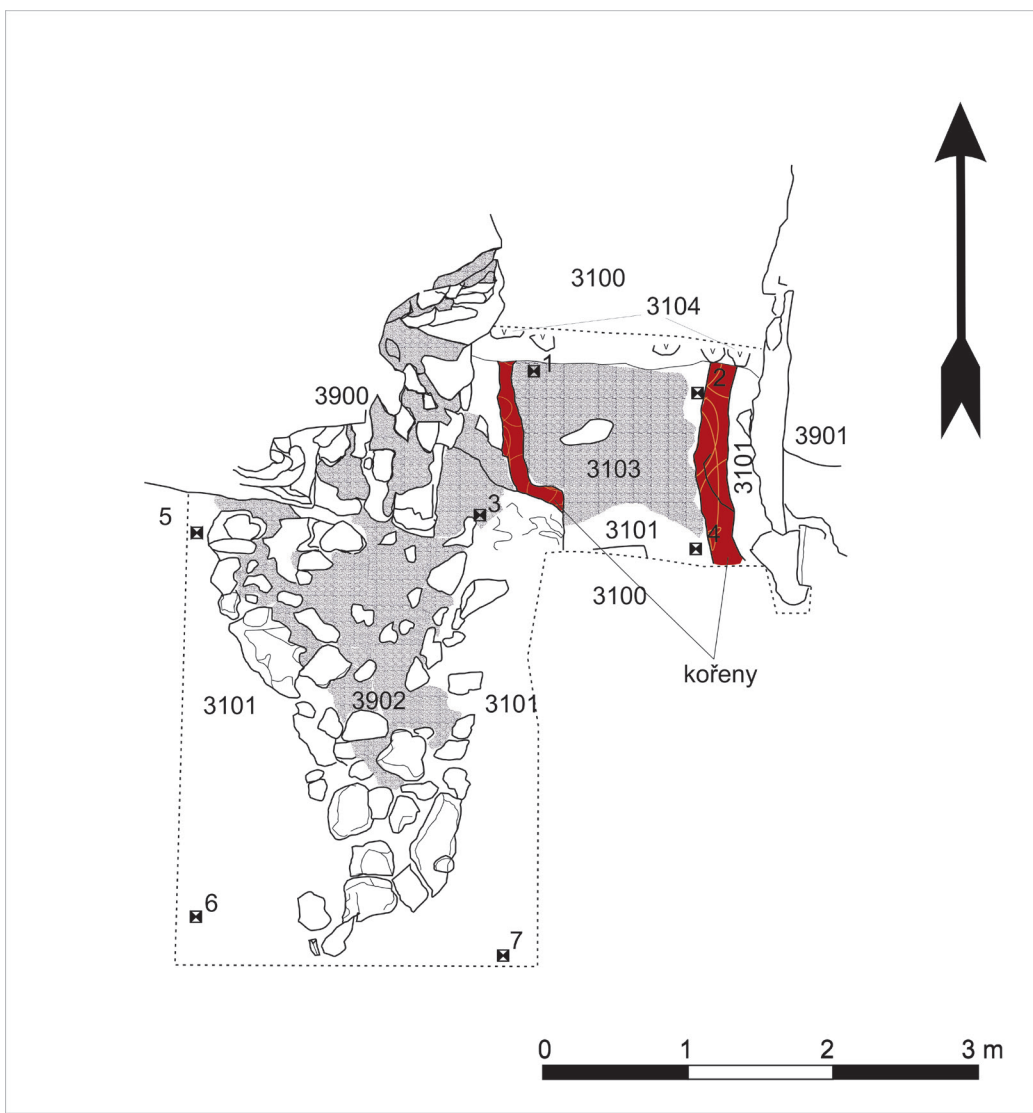
Nálezy byly zaznamenány pouze ve dvou spodních vrstvách. Z vrstvy k. 2102 pochází nález čtyř zlomků tabulového okenního skla a z vrstvy k. 2103 menší soubor keramiky tvořený zlomky Ra4 (1 ks) a kachlů (Ra10, 3ks). Z hlediska datace zjištěné situace bylo prokázáno shodné stáří líce zdiva obvodové hradby a zdiva pilíře. Datování vzniku zdiva je možné stanovit pouze rámcově. Pokud by již popisované hmoty zdiva byly součástí výstavby obvodové hradby, je možné uvažovat o výstavbě na přelomu 13. a 14. století. Definitivně vyloučit ale není možné i variantu, že výstavba pilíře proběhla druhotně, a to včetně přezdění líce hradby. Tuto alternativu podporuje i doložená přítomnost zazděných architektonických článků ve vnějším líci obvodové hradby mezi pilíři č. 1 a č. 2. Popisované souvrství uloženin pomáhají přibližně datovat nalezené zlomky kachlových kamen z aueršperského letohrádku, které byly zaznamenány v nejspodnější vrstvě k. 2013. Uvedená vrstva proto pravděpodobně nevznikla dříve než v 2. polovině 20. století, kdy došlo k demolicí interiéru letohrádku. Na ní navazující vrstvy vznikaly postupně později, patrně v souvislosti s erozí zdiva zříceniny (Musil 2014b; Lacina 2019).

Sonda 3/2014

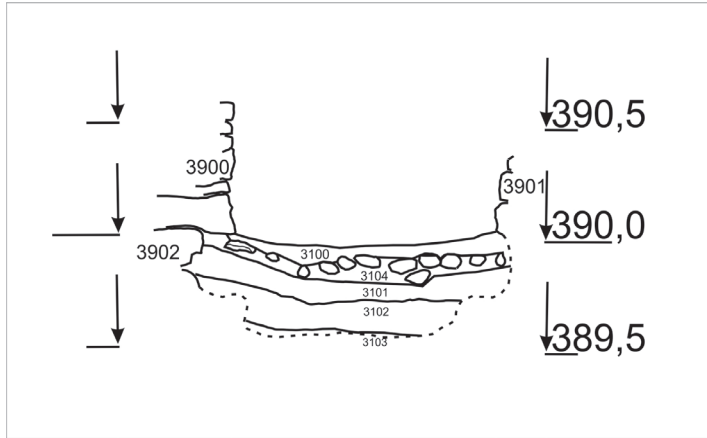
V souvislosti s rekonstrukčními pracemi na obvodovém zdivu hradního jádra vyvstala potřeba zajistit svedení přebytečné vody z plochy vnitřního jádra hradu a rekonstruovat narušený vnější líc u vstupu do hradního jádra. Pro účely odvodnění a objasnění poměrů okolo současného hradního vstupu byla v přímém sousedství narušené západní špalety vstupu do hradu v prostoru o rozměrech 1,7x1,6 odstraněna vegetace a lesní hrabanka. Cílem výzkumu bylo objasnění stavu zdiva pod úrovní terénu, aby bylo možné opravit výše uvedený líc vstupu a vhodně umístit drenáž, která by sváděla přebytečnou dešťovou vodu z nádvoří. Proto nebyly de facto prováděny žádné výkopové práce. Došlo pouze ke stržení lesní hrabanky a zajištění na úroveň koruny dochovaného zdiva.

Podloží nebylo vzhledem k naprosto minimálnímu zásahu pod úroveň terénu registrováno. Stratigraficky nejstarším zjištěným kontextem bylo zdivo k. 3902 předstupující před linii obvodové hradby. Zdivo je orientováno ve směru sever – jih. Vzhledem k malému plošnému rozsahu sondy a minimálnímu odkryvu nemůžeme o tomto zdivu učinit rozsáhlejší závěry. Zdivo patrně souvisí s původním vstupem do vnitřního hradního areálu (věžovitá brána?), popř. se statickým zajištěním obvodové hradby. Důležitým zjištěním je fakt, že jeho východní líc nerespektuje současný západní líc špalety branky (k. 3900), tj. tento musel vzniknout později (snad během aueršperské přestavby?). Stratigraficky mladší je patrně i zdivo východního líce špalety vstupu (k. 3901), které vykazuje přinejmenším 3 stavební fáze.⁶ Se zdí k. 3902 souvisí i uložení maltové kry k. 3103, která byla registrována v místě současného vstupu do vnitřního jádra hradu. Z tohoto důvodu se se spíše jeví, že zeď k. 3902 je možno interpretovat spíše jako součást doposud neznámé branské stavby předstupující před linii hlavní obvodové hradby.

Na tento kontext nasedá žlutohnědá vrstva k. 3102 obsahující četné zlomky omítky/malty, keramiky a kachlů, které je možné datovat na konec 13. až polovinu 14. století. Celé souvrství překryla hnědošedá vrstva k. 3101, která rovněž obsahuje poměrně vysoké množství zlomků keramiky 14. a 1. poloviny 15. století. Na severním řezu byl registrován relikt valounové dlažby (k. 3104), který překryl výše uvedené souvrství, překrývá relikt k. 3902 a respektuje zdiva k. 3900 a 3901. Na této úrovni došlo patrně k dočasnému zastavení nárůstu terénu. Ačkoliv z ní nebyl ani při vzorkování získán datovací materiál, lze se domnívat, že vznikla v době výstavby a fungování aueršperského letohrádku. Dlažba byla asi v minulosti v blíže neznámém rozsahu odstraněna. Čímž si lze vysvětlit fakt, že byla registrována pouze v severní části sondy. Na povrchu dlažby se uložila vrstva drnu a lesní hrabanky (k. 3100), čímž se stratigrafický vývoj na lokalitě uzavřel.

Obr. 28. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 3/2014, půdorys. Kresba J. Musil. – **Abb. 28.** Rabstein (Bez. Chrudim). Sonde 3/2014, der Grundriss. Zeichnung J. Musil.

Obr. 29. Rabštejnek (okr. Chrudim). Sonda 3/2014, severní řez. Kresba J. Musil. – **Abb. 29.** Rabstein (Bez. Chrudim). Sonde 3/2014, der Nordschnitt. Zeichnung J. Musil.

Z vrstvy k. 3102 získáno sedm zlomků nádobkových kachlů náležejících keramické třídě Ra11, tři zlomky kostí a dva zlomky omítky. K těmto nálezům je možné připojit nálezy získané výplavem z profilu vykopané sondy právě z vrstvy k. 3102. Tento soubor obsahuje jeden zlomek kachle patřícího recentní třídě Ra10 a celkem 38 zlomků náležejících Ra27, kterou lze datačně zařadit do období konce 13. století – poloviny 14. století. Ve vrstvě k. 3101 byla zjištěna přítomnost keramických zlomků náležejících třídám Ra3 (1 ks), Ra18 (1ks) a Ra27 (1ks) a zlomků kachlů zastupujících keramické zboží Ra10 (6 ks) a Ra11 (zlomek nádobkového kachle). Z dalších nálezů je možné jmenovat dvě recentní nábojnice, dva zlomky kostí a kamenný brousek. Uvedené keramické zlomky spadají do keramické produkce 14. století – poloviny 15. století. U zlomků kachlů keramické třídy Ra10 je opět možné mluvit o druhotné příměsi, čemuž napovídá i skutečnost, že vrstva k. 3101 se po odstranění svrchního drnu ukazuje prakticky jako povrchová vrstva. V případě vyhodnocení datace pozůstatku dlažby (k. 3104) se jako nejpravděpodobnější zařazení jeví spojitost s výstavbou romantického letohrádku (Musil 2014c; Lacina 2019).

Závěr

Pomineme-li starší pravěké nálezy, pochází nejstarší archeologické nálezy do období 2. poloviny 13. a 1. poloviny 14. století. Zejména přítomnost luxusní leštěné keramiky Ra37 naznačuje pravděpodobnou existenci kamenného feudálního sídla. Další řešenou otázkou je podoba hradu a jeho případný stavební vývoj. V tomto směru poskytla nejzávažnější informace sonda 4/2017 v interiéru donjonu, kdy byl v blízkosti interiérového líce severovýchodní stěny věže zachycen pozůstatek základu stratigraficky starší zděné konstrukce, která je orientována zhruba ve směru SZ–JV (obr. 23–25). Nabízí se dvě možné interpretace. V prvním případě bychom mohli uvažovat, že se jednalo o základ chybně založené vnější zdi věže, která zůstala po korekci stavebních záměrů nedozděna, když byly základy donjonu posunuty do dnešní polohy. Pravděpodobnější se však jeví druhá možnost. Uvedený základ zdi svým umístěním a tvarem očividně navazuje na průběh obvodové hradby při severním paláci. Díky těmto skutečnostem se tak může jednat o základy chybějícího úseku obvodové hradby, který byl později zbořen z důvodu výstavby donjonu. Propojení tohoto úseku předpokládané hradby s jejím pokračováním v místě vstupu do hradního jádra není dosud známo. Pouze je možné hypoteticky předpokládat její průběh ve stopě zdiva pozdějšího donjonu, díky čemuž by hradba v tomto místě vytvářela lehce vysunutý útvar obrácený proti směru nejsnazšího přístupu k hradu.

Tato hypotéza by zásadním způsobem pozměnila interpretaci stavebního vývoje a typologického zařazení hradu. V nejstarší fázi by Rabštejnec představoval hrad s polygonální nepravidelně oválnou plášťovou zdí (srov. Svoboda 1995), k níž byla přiložena dvojice obytných budov, jejichž podoba zůstává stále neznámá. Současnou existenci jihozápadního paláce dokládá objev šterbinového okénka v přilehlém úseku obvodové hradby (srov. Baierl – Musil – Netolický 2015). Výstavba donjonu by následně mohla být záležitostí druhé fáze výstavby hradu z období kolem poloviny 14. století, současně mohlo dojít i k úpravám sousedního severního paláce, což mohou dokládat architektonické články zazděné v hmotě přilehlého úseku obvodové hradby. Pozdější výstavbu donjonu dokládá absence provázání jeho zdiva s navazujícím severovýchodním úsekem obvodové hradby. Otázkou dosud zůstává podoba a stavební vývoj jihozápadního paláce. Výkop sondy 2/2014 prokázal provázanost zdiva pilíře č. 1 se zdivem obvodové hradby (obr. 26 a 25), obdobně jako výkop sondy 1/2014 v případě zdiva pilíře č. 4 a donjonu (obr. 23–25). Tímto zjištěním ovšem ještě nemůže být plně prokázáno shodné stáří zdiva pilířů č. 1 a č. 2 a obvodové hradby, neboť již výše bylo naznačeno, že výstavba pilířů mohla souviset s dodatečným přezděním líce obvodové hradby. Poloha výše zmíněného šterbinového okénka vůči současné úrovni terénu

naznačuje, že v prostoru jihozápadního paláce dosud zůstávají intaktní archeologické situace. Další okruh otázek vyvstal po odkryvu části základů hypotetického branského objektu v sondě 3/2014 (obr. 28 a 29). Tímto zjištěním byla totiž opět otevřena i interpretace výběžku základů zdiva při interiérové straně místa dnešní vstupní branky. Zatímco dosud byl tento útvar interpretován jako pozůstatek vnitřní stěny jihozápadního paláce, nyní se otevřela možnost interpretace i jako části nádvoří strany uvažovaného branského objektu. K bližšímu poznání stavební situace bude třeba v budoucnu provést další výzkumy. Provedené výzkumy prozatím vzhledem ke svým minimalistickým rozsahům nepřinesly bližší upřesnění datace výstavby okrouhlé bašty, která mohla být již součástí nejstarší podoby hradu, nebo mohla vzniknout až souběžně s výstavbou donjonu. Více informací nemáme ani k situaci na předhradí a areálu poplužního dvora, kde se archeologická činnost omezila pouze na nedestruktivní povrchový průzkum.

Popis v textu zmíněných keramických technologických tříd

Ra1

1. Šedá až světle šedohnědá
2. Velmi drobné kamínky menší než 0,5 mm, absence slídy
3. Světle šedá
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Poměrně hladký, pečlivě zpracovaný, vytáčení
6. –

Ra2

1. Šedá až černošedá
2. Drobné kamínky menší než 3 mm, slída, ostřívo vystupuje na povrch
3. Sendvičový efekt
4. Redukční, opticky tvrdý, měkký než u Ra1
5. Poměrně hladký, ostřívo vystupuje na povrch, vytáčení
6. Možná shoda s Ra17, Oheb 8, NH14

Ra3

1. Vně světle šedobéžová, uvnitř okrová až béžová
2. Drobné kamínky menší než 5 mm, dutiny
3. Sendvičový efekt
4. Redukční, opticky měkký
5. Středně hrubý, ostřívo vystupuje na povrch, obtáčení
6. –

Ra4

1. Černá, šedá, šedobéžově bělošedá, šedobílá, kovově šedá lesklá
2. Mikroskopické ostřívo, místy ojedinělý kamínek
3. Světle šedá až bělobéžová a krémově bílá
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Jemný, někdy leštěný vodorovně a radiálně, často kovově lesklý, vytáčení
6. 217, CRF 17, Strádov 8, Oheb 4, NH4, Bolešov 5, P001, Podlažice 7, Kovářov 1, Lažany 13, Hrochův Týnec 8, Ro4, Seč 3, Žumberk 1, TK4, Košumberk

Ra5

1. Vně béžová, uvnitř tmavě šedá
2. Absence slídy, menší kamínky menší než 5 mm
3. Šedá
4. Redukční (?), opticky měkčí
5. Hrubší, ostřívo vystupuje na povrch
6. –

Ra6

1. Běloběžová, okrová, hnědooranžová
2. Kamínky 0,5–1 mm, dutiny
3. Sendvičový efekt
4. Oxidační, opticky měkký
5. Středně hrubý, ostřívo vystupuje na povrch, obtáčení
6. –

Ra7

1. Béžová, šedá, šedohnědá
2. Drobné kamínky pod 0,5 mm
3. Sendvičový efekt
4. Oxidační/redukční
5. Hladký, pečlivě upravený, ostřívo nevystupuje na povrch
6. –

Ra8

1. Okrová, světle oranžová
2. Mikroskopické ostřívo, plavené těsto
3. Okrová, světle oranžová
4. Oxidační
5. Hladký, pečlivě upravený, vytáčení
6. 226, NH5, Žumberk 4, Ro15, Košumberk

Ra9

1. Okrová až béžová
2. Kamínky 0,5–1 mm
3. Okrový
4. Oxidační, opticky tvrdý
5. Středně hrubý, ostřívo vystupuje na povrch, vytáčení
6. 220, NH3, Lažany 7, Košumberk

Ra10

1. Běloběžová, na povrchu světle tyrkysová netransparentní glazura
2. Mikroskopické ostřívo
3. Běloběžový
4. Oxidační
5. Hladký, vytáčení, glazura na povrchu
6. NH9

Ra11

1. Světle i tmavě oranžová, cihlově okrová, hnědookrová
2. Kamínky 0,5–1 mm
3. Světle i tmavě oranžová, cihlově okrová, hnědookrová
4. Oxidační
5. Hladký
6. 222, NH1, Oheb 2, Podlažice 16, Ro25

Ra12

1. Oranžová
2. Malé kamínky 0,3–0,5 mm, slída
3. Světle hnědý, okrový, oranžový
4. Oxidační, opticky měkký
5. Středně hrubý, ostřívo vystupuje na povrch, obtáčení
6. 221, Košumberk

Ra13

1. Bílá, béžová
2. Jemné bahnité plavené těsto, jemně mletá slída
3. Sendvičový efekt
4. Oxidační, opticky měkký
5. Hladký, vytáčení
6. –

Ra14

1. Vně béžové až šedé a tmavě hnědé a hnědošedé, uvnitř šedé, béžové, hnědé a tmavě hnědé až šedohnědé
2. Ostřívo 0,5–5 mm, kamínky, póry
3. Sendvičový efekt
4. Oxidační/redukční, opticky tvrdý
5. Hrubý, silně porézní, vytáčení/obtáčení
6. 224, Oheb 5, NH8, Podlažice 8, Strádov 2, Žumberk 14, Košumberk

Ra15

1. Šedá až bělošedá
2. Slída, póry
3. Šedý, mírně porézní
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Slída vystupuje na povrch, vytáčení
6. –

Ra16

1. Hnědošedá, hnědočervená
2. Velmi jemné „krupičkovité“ ostřívo
3. Červenohnědý
4. Oxidační, opticky tvrdý
5. Kozovitý vzhled, ostřívo nevystupuje na povrch, středně hrubý, obtáčení/vytáčení
6. 219, Podlažice 1, NH10, Strádov 5, Žumberk 16, P003, Lažany 5, Ro12, Seč 9, Košumberk

Ra17

1. Šedoběžová
2. Slída, možná i grafit (?), kamínky 0,5–1 mm
3. Sendvičový efekt
4. Oxidační, opticky měkký
5. Slída vystupuje na povrch, obtáčení
6. NH7, Oheb 9, Strádov 13

Ra18

1. Bělavá, bílá, béžová až světle okrová
2. Kamínky 0,3–0,5 mm
3. Bělavá, bílá, béžová až světle okrová
4. Oxidační, opticky tvrdý
5. Hladký, vytáčení
6. 213, CRF13, Podlažice 2, Oheb 3, NH2, Strádov 14, Žumberk 7, Bolešov 2, Lažany 12, Hrochův Týnec 12, TK3, Košumberk

Ra19

1. Hnědá, hnědošedá a šedá
2. Kamínky 0,3–0,5 mm
3. Hnědý
4. Redukční, opticky velmi tvrdý
5. Krupičkovitý, poměrně hladký povrch, vytáčení
6. –

Ra20

1. Hnědoběžová
2. Dutiny, písčité ostřívo 0,3 mm
3. Hnědý až hnědoběžový
4. Oxidační, opticky tvrdý
5. Hladký, obtáčení/vytáčení
6. –

Ra21

1. Kovově šedá
2. Grafit 0,2–0,3 mm, písek, slída
3. Kovově šedý
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Krupičkovitý, ostřívo vystupuje na povrch, obtáčení
6. 208, CRF 8, jihočeská, jihomoravská oblast, Podlažice 5, Kovářov 2, Lažany 11, Hrochův Týnec 10, Ro16, TK2, Košumberk

Ra22

1. Tmavě hnědošedá
2. Písčité ostřívo 0,5 mm
3. Sendvičový efekt
4. Redukční, opticky měkký
5. Povrch hlazený až leštěný, v ruce
6. –

Ra23

1. Světle šedá
2. Písčité ostřívo 0,5 mm, mírně porézní
3. Světle šedá
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Krupičkovitý povrch, ostřívo vystupuje na povrch, povrch hladký, vytáčení
6. –

Ra24

1. Světle růžvooranžová až hnědá
2. Mikroskopické
3. Světle růžově oranžový, sendvičový efekt
4. Oxidační, opticky tvrdý
5. Pečlivě upravený, hladký jemný, vytáčení
6. –

Ra25

1. Okrová a oranžová, uvnitř částečně transparentně glazovaný (žlutá, nazelenalá, nahnědlá)
2. Jemné plavené těsto, mikroskopické ostřívo
3. Okrový, oranžový
4. Oxidační, opticky střední
5. Jemný pečlivě upravený povrch, hladký, modelační rýžky
6. 311, Ro20, Košumberk

Ra26

1. Černošedá, šedá, tmavě šedá
2. Písčité ostřívo (1–2,5 mm), slída jemně mletá muskovitická v těstě i na povrchu
3. Šedý, světle šedý
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Jemný hlazený a leštěný, slída na povrchu, vytáčení
6. 215, CRF15, blízka 214, P004, Strádov 4, Lažany 4, Seč 8, Košumberk

Ra27

1. Šedá, šedočerná a černá
2. Středně hrubý písek, výrazné procento jemně mleté slídy
3. Světle šedá
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Středně hrubý, pečlivě upravený
6. 230, Bolešov 4, Podlažice 15, Stoupec 5, Košumberk

Ra28

1. Běloběžová, uvnitř částečně TG žlutá, nazelenalá, nahnědlá
2. Jemné plavené těsto, mikroskopické ostřívo
3. Bílý, běloběžový
4. Oxidační, opticky střední
5. Jemný pečlivě upravený povrch, hladký, modelační rýžky
6. 312, Ro7, Seč 4, TK5, Košumberk

Ra29

1. Vně tmavě fialová burelová OG, uvnitř hnědočervená či oranžová TG
2. Jemné plavené těsto, mikroskopické ostřívo
3. Oranžový, červený a okrový
4. Oxidační, opticky střední
5. Jemný pečlivě upravený povrch, hladký, modelační rýžky
6. 314, blízka Podlažice 18, Ro21, Košumberk

Ra30

1. Tmavě hnědá, černý
2. Hrubý písek, drcené kamínky $\leq 2,4$ mm, dutiny
3. Černošedý
4. Redukční, opticky střední až tvrdý
5. Středně upraveným hladký, obtáčení
6. –

Ra31

1. Světle béžově šedá, místy černošedá
2. Písečné ostřívo, slídnaté ostřívo, které se uplatňuje jako ploché šupinky na jemném povrchu
3. Jako povrch
4. Oxidační, opticky střední až tvrdý výpal
5. Jemný, pečlivě upravený, slída na povrchu
6. 214, CRF 14, blížící se 212, P004, Strádov 4, Košumberk

Ra32

1. Oranžová, hnědočervená, červená
2. Písečné ostřívo (do 1 mm), dutinky
3. Oranžový, okrový, červený, místy i sendvičový efekt
4. Oxidační, opticky měkký až střední
5. Pečlivě upravený, vytáčení, modelační rýžky
6. 231, P008, Bolešov 6, Strádov 16, Ro5, Stoupec 6, Košumberk

Ra33

1. Světle hnědá, hnědočervená
2. Hrubý písek $\leq 2-4$ mm
3. Světle hnědá, hnědobéžová, hnědočervená
4. Oxidační, opticky měkký až střední
5. Přetažený jemným kožovitým povlakem
6. 233

Ra34

1. Světle šedá
2. Velmi drobné písečné a slídnaté ostřívo (1,5–2 mm)
3. Světle šedý
4. Redukční, opticky měkký
5. Pečlivě upravený hladký až střední, vytáčení
6. 232, Oheb 10, Podlažice 6, Bolešov 3, Ro9, Seč 2, Košumberk

Ra35

1. Světle béžově šedá, místy černošedá
2. Písčité ostřívo (až 2 mm), slída se koncentruje v povrchové části střepu
3. Černošedé jádro, sendvičový efekt, velmi tenkostěnný
4. Oxidační, sendvičový efekt, opticky tvrdý
5. Jemný povrch, kožovitý přetah, vysoce slídnatý na povrchu
6. 212, CRF 12, Lažany 1, Ro1, Seč 5, Košumberk

Ra36

1. Oranžová, světle hnědá, okrová
2. Jemné písčité ostřívo (okolo 0,5 mm), slída velmi jemně mletá, dutiny (0,5–1 mm)
3. Sendvičový efekt, světlá tmavé jádro, světlá
4. Oxidační, opticky měkký až střední
5. Jemný přetažený krupičkový povrch, jemné na dotyk
6. 218, CRF 18, NH13, Oheb 6, Strádov 12, Ro14, Seč 6, Košumberk

Ra37

1. Černá, šedá, kovově šedá lesklá
2. Mikroskopické ostřívo
3. Hnědočervený
4. Redukční, opticky tvrdý
5. Jemný kovově lesklý, vytáčení
6. Hradištiko u Davle, Krašovice, Týnec nad Sázavou, Volyně

Poznámky

- ¹⁾ Podle A. Sedláčka (1882, 143–144) šlo o dvě osoby – Jana z Orle, opata opatovického kláštera připomínaného k roku 1377 (Sedláček 1882, 61), který měl zemřít na počátku 15. století, a výše zmiňovaného Jetřicha z Orle a na Rabštejně, který měl po předešlém převzít rodové panství. Opat Jan z Orle se patrně o rodový majetek dělil se Štěpánem z Řestok a z Orle, kterého známe ze smírné smlouvy z roku 1368 (Sedláček 1882, 168, pozn. 8). Jetřich připomínaný k roku 1404 je patrně totožný z Ješkem z Orle a na Rabštejně, po němž je vyhlášena odúmrtí roku 1405.
- ²⁾ Pilíře donjonu dostaly během postupujících archeologických prací svá pracovní označení. Pilíř při severním nároží donjonu byl označen jako pilíř č. 3, pilíř při východním nároží pak jako pilíř č. 4.
- ³⁾ Pilíř při severozápadním nároží paláce se v popisech objevuje pod názvem pilíř č. 1, pilíř při jihozápadním nároží paláce pak jako pilíř č. 2.
- ⁴⁾ 1) barva, 2) ostřívo, 3) barva lomu, 4) výpal, 5) povrch, 6) afinita s jinými keramickými třídami.
- ⁵⁾ Uvedený rozbor se nevěnuje třídám Ra5, Ra7, Ra17, Ra19, Ra21, Ra22 a Ra23 (srov. Musil 2009; 2013) z důvodu absence k nim zařaditelných zlomků v rámci popisovaného souboru.
- ⁶⁾ Zdivo k. 3901 je členěno šikmou spárou registrovanou v jižním úseku zdiva přímo nad sondou 3. Současný líc špalety pod klenebním pasem je pouze k tomuto zdivu připlentován. Pozn. aut.

Literatura a prameny

Edice historických pramenů

- AČ I: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích I (Palacký, F., ed.). Praha 1840.
- AČ III: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích III (Palacký, F., ed.). Praha 1844.
- AČ XX: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích XX (Dvorský, F., ed.). Praha 1902.
- AČ XXXV: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích XXXV (Friedrich, G., ed.). Praha 1935.

Rukopisy a dokumentace

- Frolík, J. – Musil, J. – Sigl, J. s. d.: Manuál technologických skupin středověké a novověké keramiky na Chrudimsku. Chrudim. Uloženo v archivu Regionálního muzea v Chrudimi.
- Kyncl, T. 2010: Výzkumná zpráva č. 083a-10. Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z archeologických výzkumů realizovaných Regionálním muzeem v Chrudimi v roce 2010 (Chroustovice, Rabštejnek, Chrudim). Brno. Ulož. v archivu RM v Chrudimi.
- Lacina, M. 2019: Stavební vývoj a hmotná kultura hradu Rabštejnka. Nepublikovaná bakalářská práce. Ústav historických věd FF Univerzity Pardubice. Pardubice.
- Musil, J. 2014a: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě zřícenina hradu Rabštejnek (st. p. č. 160 a ppč. 406/7 v k. ú. Smrkový Týnec). Akce: sonda 1/2014 – pilíř 4 u donjonu. NZ ulož. v archivu RM v Chrudimi.
- Musil, J. 2014b: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě zřícenina hradu Rabštejnek (st. p. č. 160 a ppč. 406/7 v k. ú. Smrkový Týnec). Akce: sonda 2/2014 – založení opěrného pilíře vnější palácové zdi. NZ ulož. v archivu RM v Chrudimi.
- Musil, J. 2014c: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě zřícenina hradu Rabštejnek (st. p. č. 160 a ppč. 406/7 v k. ú. Smrkový Týnec). Akce: sonda 3/2014 – branka, odvodnění a úprava vstupu. NZ ulož. v archivu RM v Chrudimi.
- Musil, J. 2017: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě zřícenina hradu Rabštejnek (st. p. č. 160 a ppč. 406/7 v k. ú. Smrkový Týnec). Akce: oprava donjonu. Chrudim. NZ ulož. v archivu RM v Chrudimi.
- Visinger, B. 2013: Analýza kovových součástí vozů ve středověku až raném novověku. Plzeň. Nepublikovaná bakalářská práce. Ulož. Katedra archeologie FF Západočeské univerzity v Plzni.
- Žákovský, P. 2014: Tesáky a problematika jednosečných zbraní středověku a raného novověku. Brno. Nepublikovaná disertační práce. Ulož. Ústav archeologie a muzeologie FF Masarykovy univerzity v Brně.

Literatura

- Baierl, P. – Musil, J. – Netolický, P. 2015: Současný stav a obnova zříceniny hradu Rabštejnka (k. ú. Smrkový Týnec). *Archaeologia historica* 40, 149–161.
- Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.
- Cejpová, M. 2008: Zbyslavce, okr. Chrudim. *Výzkumy v Čechách* 2005, 312.
- Durdík, J. 1953: Husitské vojenství. Praha.

- Durdík, T. 1972a: K problematice středověkých šipek v Československu. Zpravodaj Klubu vojenské historie 2, 4–6.
- Durdík, T. 1972b: K problematice středověkých šipek v Československu. Zpravodaj Klubu vojenské historie 3, 5–7.
- Durdík, T. 1983: Středověké zbraně. Sbírkový okresního muzea v Chrudimi. Chrudim.
- Durdík, T. – Frolík, J. 1993: Hrad Vildštejn na Chrudimsku. *Castellologica bohémica* 3, 47–72.
- Faltysová, H. – Bárta, F. edd. 2002: Chráněná území ČR IV. Pardubicko. Praha.
- Frolík, J. 1984: Archeologické nálezy Chrudimsko (K–T). Chrudim.
- Frolík, J. 2003: Kachle Chrudimska. Chrudim.
- Frolík, J. – Musil, J. 2013: Několik poznámek k obléhání hradu Lichnice v letech 1428–1429. *Chrudimský vlastivědný sborník* 17, 125–214.
- Frolík, J. – Musil, J. 2015a: Cihla a stavební keramika v Chrudimi ve středověku a novověku. *Forum urbes medii aevi* 9/1–2, 236–247.
- Frolík, J. – Musil, J. 2015b: Katalog archeologických nálezů z hradu Košumberka 1. Kovové předměty. Praha – Chrudim.
- Frolík, J. – Sigl, J. 1990: Soubor pozdně středověké keramiky z Chrudimi – Husovy ulice. *Studies in Post-mediaeval Archaeology* 1, 269–284.
- Frolík, J. – Stránská, P. – Švédová, J. 2018: Hrochův Týnec, počátky zdejšího kostela sv. Martina a feudálního sídla. *Archeologie ve středních Čechách* 22, 971–1004.
- Gabriel, F. – Smetana, J. 1983: K vývoji výrobních okruhů červeně malované keramiky v severních Čechách. *Archaeologia historica* 8, 119–138.
- Goš, V. 2007: Loštice. Město středověkých hrnců. Opava.
- Gregor, P. 2011: Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského. *Numismatické zprávy ČNS* 2/4, 5–9.
- Gregor, P. 2015: Halěře Ludvíka Jagellonského. *Numismatický časopis* 1/2, 12–15.
- Harris, E. C. 1989: *Principles of archaeological stratigraphy*. 2nd edition. London – San Diego – New York – Boston – Sydney – Tokyo – Toronto.
- Hazlbauer, Z. 1989: Motiv mořské víly – Meluzíny – v ikonografii českých gotických reliéfních kachlů. *Archaeologia historica* 14, 409–436.
- Hejna, A. 1983: Příspěvek ke studiu malých opevněných sídel doby přemyslovské v Čechách. *Památky archeologické* 74, 366–436.
- Košťál, J. 2013: Vízmburk. Příběh ztraceného hradu. Havlovice.
- Krajíc, R. 2003a: Sezimovo Ústí – archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa I. Praha.
- Krajíc, R. 2003b: Sezimovo Ústí – archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa II. Praha.
- Malina, O. – Musil, J. – Netolický, P. 2019: Změny sídlištních struktur v okolí Ronova nad Doubravou. *Archaeologia historica* 44, 855–885.
- Mencl, V. 1960: Vývoj okna v architektuře českého středověku. *Zprávy památkové péče* 20/5–6, 181–232.
- Musil, J. 2004: Povrchový průzkum hradu Rabštejnka. *Chrudimské vlastivědné listy* 13/3, 1–6.
- Musil, J. 2009: An assemblage of Late Middle Age and Early Modern period ceramics from Rabštejn Castle in the cadastral territory of Smrkový Týnec in the district of Chrudim. *Studies in Post-Medieval Archaeology* 3, 45–64.
- Musil, J. 2013: Katalog archeologických nálezů z hradu Rabštejnka. Chrudim.

- Musil, J. 2014d: Příspěvek k poznání hmotné kultury hradu Strádova (k. ú. Ochoz u Nasavrk, okr. Chrudim). *Archeologie východních Čech* 8, 54–87.
- Musil, J. 2019: Zaniklá středověká vesnice pod Sečskou přehradou (katastrální území Seč a Hoješín, okres Chrudim) aneb Ústupky roku 1315?, *Chrudimský vlastivědný sborník* 23, 119–150.
- Musil, J. – Netolický, P. 2012: Zaniklá středověká a raně novověká ves Bolešov v k. ú. Spačice, okres Chrudim, Pardubický kraj. *Východočeský sborník historický* 22, 73–114.
- Musil, J. – Netolický, P. 2013: Tvrziště Stoupec a jeho hospodářské zázemí. Výsledky povrchového průzkumu na k. ú. Březinka u Hošťalovic (okr. Chrudim). *Archeologie východních Čech* 5, 148–180.
- Myslivoček, M. 2006a: Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české 1. Praha.
- Myslivoček, M. 2006b: Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české 2. Praha.
- Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.
- Richter, D. 2012: Nejstarší příslušníci rodu pánů z Orle na Chrudimsku. *Chrudimské vlastivědné listy* 21/1, 11–14.
- Sedláček, A. 1882: Hrady, zámky a tvrze Království českého 1. Chrudimsko. Praha.
- Sedláček, A. 1997: Českomoravská heraldika 2. Část zvláštní. Praha.
- Sedlák, V. J. 1959: Stavební rozbor hradu Rabštejnka. *Časopis Společnosti přátel starožitností* 47, 216–221.
- Svoboda, L. 1995: O plášťových hradech. *Archaeologia historica* 20, 355–388.
- Teplý, J. 1997: Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku. Pardubice.
- Westman, A. ed. 1994: *Archaeological site manual*. Museum of London. Archaeology service. 3rd edition. London.
- Zápotocký, M. 1978: Středověká keramika severočeského Polabí. *Morfologie a relativní chronologie*. *Pa-mátky archaeologické* 69, 171–238.

Martin Lacina – Jan Musil: Aktueller Kenntnisstand über die Burg Rabstein und über ihre materielle Kultur

Die Ruinen der Burg Rabstein befinden sich in der Nähe des Dorfes Rabstein (Katasterbezirk Teinitz, Bezirk Chrudim, Region Pardubitz), etwa 6 km südwestlich von Chrudim. Im Jahre 2013 wurde das Schloss in den Privatbesitz überführt und seit diesem Zeitpunkt fing eine neue Welle des fachlichen Interesses an diesem Denkmal an.

Neben den prähistorischen Funden wurden erstmals Funde und Situationen aus der zweiten Hälfte des 13. und des frühen 14. Jahrhunderts registriert. Eine besondere Stellung unter den Fundstücken nimmt die luxuriöse schwarzmetallisch glänzende Tischkeramik ein. Aus dem Gebiet der Tschechischen Republik sind bisher nur wenige vergleichbare Befunde bekannt, und zwar aus Kraschowitz bei Seltschan, weiter aus der nicht mehr existierenden mittelalterlichen Stadt Sekanka bei Dawle, aus Teinitz an der Sasau und Wolin. In Ostböhmen handelt sich um den ersten Fund dieser Art.

Aus der Analyse der Dislokation der archäologischen Funde ergibt sich, dass nur wenige Funde im Bereich des Wohnturmes, des engen Innenhofs und des Nordpalastes zu finden sind und diese dann praktisch nur auf die Funde von Keramik und Fliesen beschränkt sind. Aus der westlichen Hälfte des Burgkernes und dem anliegenden Teil des Zwingers stammt die größere Kollektion der Keramiksammlung, die in das 15. bis 16. Jahrhundert datiert wird. Von diesem Rahmen weicht der Raum des vermutlichen ursprünglichen Eingangs, wo die größte Keramiksammlung aus den Anfängen der Burg gefunden wurde.

Das an Funden reichste Gebiet befindet sich am Hang unterhalb des Nordpalastes und der Bastei. Aus diesem Raum stammt eine umfangreiche, sekundär deponierte Keramiksammlung. Diese Sammlung wurde um 33 Fragmente größtenteils eiserner Artefakte erweitert. Aus der befestigten Vorburg wurde eine kleine Sammlung der spätmittelalterlichen Keramik und Kacheln gewonnen.

Die zweitgrößte Sammlung von Funden (insgesamt 237 Stücke) stammt aus dem S7-Sektor – von den stark nach Westen abfallenden Hängen bis zum Markowitzer Bachtal. Hypothetisch kann man sich hier eine Miststätte vorstellen, obwohl eine große Sammlung von Metallartefakten auf den Verlauf einer Zufahrtstraße hinweist. Der letzte Fundort ist der S8-Sektor, der eine leicht rückläufige Fläche der Ruinen einnimmt. Dieser Bereich kann in zwei Hälften gegliedert werden. Der nördliche Vordergrund nimmt die nordöstlich und östlich abfallenden Hänge in der Nähe der heutigen Zufahrtstraße zur Burg ein, der südliche Vordergrund fällt dann in den Süden und Südosten ab, wozu auch der Bereich des untergegangenen Meierhofes gehört. Auch aus dem Raum des ehemaligen Hofes stammt eine zahlreiche Sammlung von Eisenartefakten.

Das Material, das durch die Oberflächenausgrabung gewonnen wurde, erweitern die Funde aus den archäologischen Ausgrabungen, die im Zusammenhang mit den Rekonstruktionsarbeiten auf der Burg durchgeführt wurden.

Die Erkenntnisse, die aus den archäologischen Ausgrabungen im Innenraum des Wohnturms durchgeführt wurden, zeigen, dass die Burg in der ersten Phase zu den Vertretern der Burgen mit Mantelmauern gehörte. Der Wohnturm wurde erst in der nächsten Phase zur Burganlage beigefügt. Der spätere Bau des Wohnturmes zeigt sich darin, dass das Mauerwerk nicht mit dem angrenzenden nordöstlichen Abschnitt der Begrenzungsmauer verbunden ist. Die Form und Bauentwicklung des Südwestpalastes bleiben aber weiterhin unbekannt. Die Ausgrabung mittels der Sonde 2/2014 zeigte die Verbindung des Mauerwerks der Pfeiler Nr. 1 mit der Ringmauer, ähnlich wie die Ausgrabung mittels der Sonde 1/2014 im Fall der Pfeiler Nr. 4 und des Wohnturmmauerwerks. Dieser Befund kann jedoch noch nicht das gleiche Alter des Mauerwerks der Pfeiler und der Ringmauer vollständig nachweisen, da die Konstruktion der Pfeiler mit der zusätzlichen Ummauerung des Vormauerwerks einen Zusammenhang haben könnte. Die Position eines Schlitzfensters im Verhältnis zur aktuellen Geländehöhe lässt vermuten, dass es im Bereich des südwestlichen Palastes noch intakte archäologische Situationen gibt. Eine weitere Gruppe von Fragen stellte sich, nachdem einige der Grundlagen in der Sonde 3/2014 aufgedeckt worden waren. Dieser Befund öffnete wieder die Interpretation des Verlaufs der Mauerwerksfundamente an der Innenseite des heutigen Tors. Bisher wurde diese Formation als Überrest der Innenmauer des südwestlichen Palastes interpretiert, nun öffnet sich wohl die Möglichkeit der Interpretation als Teil der Hofseite des betrachteten Gebäudes.